

Česká zemědělská univerzita

Institut vzdělávání a poradenství
Katedra pedagogiky

Výuka předmětu JEZDECTVÍ a její vliv na formování etických principů

Bakalářská práce

Autor: **Renata Kalousová**

Vedoucí práce: PhDr. Věra Radváková

2011

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma:

Výuka předmětu JEZDECTVÍ a její vliv na formování etických principů
vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím
v seznamu použité literatury.

Renata Kalousová

.....

V Lanškrouně dne .....

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych na tomto místě poděkovala paní doktorce Věře Radvákové za cenné a podnětné připomínky a pečlivé vedení po celou dobu zpracování bakalářské práce.

Děkuji také Ing. Davidu Hruškovi, řediteli Střední zemědělské školy v Lanškrouně, za organizační umožnění studia.

Abstrakt

Bakalářská práce s názvem: Výuka předmětu Jezdectví a její vliv na formování etických principů je zaměřena na analýzu vzdělávacích dokumentů a na interpretaci vztahu člověka a koně z pohledu historie i současnosti. Autorka si za cíl vytyčila zjistit, zda vztah žáků ke koním ovlivňuje i vztah žáků k sobě navzájem a s tím související mezilidské vztahy. Zabývá se zejména výukou předmětu Jezdectví na středních školách a přístupem žáků ke koním.

V dotazníkovém šetření u žáků Střední zemědělské školy v Lanškrouně bylo zjištěno, že předmět Jezdectví patří k nejoblíbenějším, žáci chápou specifičnost tohoto předmětu, neboť většina z nich tráví v přítomnosti koní i svůj volný čas. Předmět Jezdectví nemá pouze praktické dopady, ale především zvyšuje u žáků pocit odpovědnosti, žáci se při výuce vzájemně podporují. Se správným pedagogickým vedením je kontakt s ušlechtilým zvířetem může vychovávat k vyšším morálním hodnotám.

Abstract

The bachelor work with the topic “Horse Riding Course and its influence on the formation of ethical principles” is focused on the analysis of educational documents and the interpretation of the relationship between a human and a horse from the historical and current point of view. The author arranged to find out if the relationship between students and horses also affects the relations between students and so related interpersonal behaviour. Particularly she monitors the teaching of subject Horse Riding on the secondary schools and the attitude of students towards horses.

It was learned by a questionnaire research done at the Secondary Agricultural School in Lanškroun that the Horse riding belongs to the most favourable subjects. The students understand the specificity of this subject because most of them spend their free time with horses. Horse Riding does not have just practical impact but mainly it increases the responsibility of students as they support each other during the lessons. Together with the right pedagogical guidance the touch to a graceful animal can raise their higher moral value.

Obsah

Úvod	7
LITERÁRNÍ REŠERŠE	
1. Etika	9
1. 1 Základní pojmy	9
1. 2 Oblasti etiky	9
1. 3 Morálka	10
1. 4 Morální principy v kontextu výchovy	11
1. 5 Etika a ekologie	14
1. 6 Komunikace a spolupráce	14
2. Vztah člověka a koně	16
2. 1 Historie vztahu člověka a koně	17
2. 2 Vztah člověka a koně v současnosti	32
2. 3 Etické zásady ve vztahu člověka a koně	35
2. 3. 1 Kodex chování ke koni	36
2. 3. 2 Nevhodné zacházení s koňmi	40
3. Vývoj metod výcviku koně	41
3. 1 Klasické jezdeckví	42
3. 2 Nové metody výcviku koní	42
3. 3 Přirozené metody výcviku koní	43
4. Jezdeckví	47
4. 1 Historie jezdeckých škol	47
4. 2 Výuka jezdeckví na středních školách	49
4. 3 Španělská jezdecká škola ve Vídni	52
4. 3. 1 Výcvik koní	52
4. 3. 2 Pravidla Španělské jezdecké školy	53
4. 4 Vyučovací předmět Jezdeckví	54
5. Vlastní praxe	58

PRAKTICKÁ ČÁST

6. Cíl	59
7. Metodika výzkumu	59
7. 1 Průzkumná šetření na Střední zemědělské škole v Lanškrouně	59
7. 2 Stanovení hypotéz	59
7. 3 Zpracování a interpretace dotazníku	60
7. 3. 1 Respondenti	60
7. 3. 2 Dotazník	60
7. 3. 3 Interpretace	61
Závěr	73
Seznam použité literatury	75
Seznam příloh	

Úvod

Morálka v kontextu výchovy a mezilidských vztahů je velmi často diskutované téma. Ve školství, kde se jedná teprve o formující se vztahy u dětí a mládeže, to platí ve zvýšené míře. Všeobecně se na českých školách tvrdí, že žáci jsou rok od roku horší, že jejich chování je nezodpovědné, často i hrubé a vulgární. Morálka jako jedna z forem společenského vědomí je jevem historickým, proto i etické principy se mění v závislosti na celkovém vývoji společnosti.

Už samotný název bakalářské práce okamžitě nastolí otázky. Je vůbec nutné integrovat etickou výchovu do edukačního procesu? Může výuka velmi specifického vyučovacího předmětu nějakým způsobem přímo formovat etické normy a principy? V předmětu Jezdeckví se žáci dostávají do situací, kdy si vzájemně musí pomáhat a musí se respektovat. Učí se ovládat své emoce, překonávat strach a předsudky. Mimořádnou zodpovědnost získávají při péči o svěřeného koně a také při práci na jízdárně, kde by svojí nedbalostí mohli způsobit úraz spolužákovi. Cílem bakalářské práce je především zjistit, zda má předmět Jezdeckví skutečně nezanedbatelný vliv na chování žáků, na formování jejich morálky a jestli se láska ke koním může promítnout do etických principů, které potom souvisí s chováním a vztahem s ostatními lidmi.

Práce je rozdělena na dvě části. V první části literárních rešerší se autorka zaměřuje na analýzu vzdělávacích dokumentů, které se týkají předmětu Jezdeckví a dále na interpretaci vztahu člověka a koně z pohledu historie i současnosti. Konež měli v životě lidí výsadní postavení již od počátku své domestikace. V minulosti představovali doslova celé jmění, byli velmi obdivováni a ceněni. Ve 20. století se kůň stává partnerem a společníkem. Říká se, že nejkrásnější pohled na svět je z koňského hřbetu. Pocit volnosti, přirozeného pohybu a sepětí s přírodou je při jízdě na koni nenahraditelný. Mnoho lidí všech věkových kategorií přitahuje k těmto ušlechtilým zvířatům obdiv a láska. V současné době je největší využití koně v kulturně-sportovní oblasti. Zde je kůň pro člověka partnerem. Aby byl tento vztah harmonický, musí se žáci naučit rozumět koni a rozumět sami sobě i sobě navzájem.

Druhá část bakalářské práce má formu průzkumného šetření. Autorka si za cíl vytyčila zjistit, zda vztah a přístup žáků ke koním ovlivňuje i vztah žáků k sobě navzájem a s tím související mezilidské vztahy. V dotazníkovém šetření u žáků Střední zemědělské školy v Lanškrouně dále zjišťovala, jak žáci chápou specifičnost předmětu Jezdectví. Má-li tento předmět pouze praktické dopady, anebo jednotlivá témata zvyšují u žáků pocit odpovědnosti, zlepšují jejich chování a mravní cítění. I zde by mělo platit, že žáci při výchově ve škole by měli shromažďovat především pozitivní mravní zkušenost. Dotazníkové šetření odráží i stupeň mravního cítění žáků střední školy.

LITERÁRNÍ REŠERŠE

1. Etika

1. 1 Základní pojmy

Všude se hovoří o potřebnosti etiky, zejména v politice a ekonomice její absence vede k viditelným a nebezpečným důsledkům. Na druhé straně si však někteří myslí, že je to nějaká nadstavba pro méně „šikovné“ nebo pozůstatek po náboženství a starých časech. Co je to vlastně etika?

Etymologicky je slovo etika odvozeno od řeckého ethos, zvyk, obyčej, charakter. Téměř stejný význam má latinský termín mos, od něhož je odvozena morálka. Etymologicky jsou etika a morálka synonyma. Běžně se však pojem etika užívá pro vědní disciplínu, část praktické filosofie, která se zabývá morálními jevy. Morálka pak jako obsah etiky obsahuje vše, o čem člověk přemýšlí a co činí vzhledem k nejhlubší rovině svého lidství – k tomu „co má být“, k uskutečnění dobra.

Mravnost jako celek zahrnuje mravní jednání, chování a zvyky jednotlivců i skupin, což je objektivní stránka mravních jevů. Subjektivní stránka mravních jevů je mravní vědomí, cítění a přesvědčení. Mravní cíle, ideje a kodexy mravních hodnot a norem jsou teoretickou stránkou mravních jevů. (Hladík, 1996)

Podle Anzenbachera se ale mravní hodnocení týká prvotně jednání a sekundárně osob a sociálních útvarů. Osoby posuzujeme mravně na základě jejich jednání a sociální útvary hodnotíme, protože jsou výsledkem jednání a mohou být utvářeny jednáním.

1. 2 Oblasti etiky

Etika se rozděluje na individuální (morální otázky jednotlivce při jeho úsilí o vlastní blaho) a sociální, jež zkoumá mravní život a normy různých společenství a společenských činností (rodina, škola, politika, ekonomie, komunikace, mezinárodní vztahy, mír, ekologie apod.). Sociální etika hledá univerzální lidské hodnoty. Teoretická etika věnuje pozornost filozofickým otázkám etiky, etika praktická se zabývá konkrétní situací, konkrétním

mravním jednáním a aplikací mravních norem. Dnes se také zpracovávají etiky profesní, zkoumající etické problémy jednotlivých oborů (školství, lékařství, novinářství apod.).

Podle Hladíka jsou heteronomní etikou označovány morální systémy, které předpokládají, že mravní zásady mají svůj zdroj mimo lidský svět (jsou chápány jako dané zvnějšku) a že jsou lidem dány nezávisle na jejich zájmech a společenských cílech (např. náboženství).

Etika, která pouze popisuje mravní jednání a hodnoty (jak probíhá rozhodování, co obsahují mravní hodnoty), se nazývá deskriptivní (popisná) etika. Klade si za cíl popsat co nejpřesněji mravní jednání a hodnoty v rozmanitých kulturních podobách. V samotném popisu mravního však narážíme na to, že existují určité normy, bez nichž by nefungovaly lidské vztahy a lidský život by nebyl zakotven. Člověk se ptá, co má dělat, aby žil důstojným a opravdu lidským životem. Etika se tak stává normativní vědou o lidském jednání. Těžko může být jen neutrální, zaujímá stanovisko, musí obsahovat alespoň základní rysy celkového náhledu na svět a na člověka. (Adamová, 1995)

Normativní etika se dále dělí na deontologickou (zabývající se tím, co by člověk měl dělat) a axiologickou (axiologie je teorie hodnot). Metaetika se věnuje jazyku, kterým o morálce hovoříme. Příkladem může být otázka: Co znamená, když se řekne, že je něco správné?

Autonomní etiky jsou výsledkem novověkého vývoje. Patří sem Kantova etika kategorického imperativu a etika pragmatismu. Důležité je hledisko prospěchu toho, kdo jedná.

1. 3 Morálka

Morálka je základní etická kategorie. Je to souhrn etických norem a pravidel, které řídí jednání člověka. Podle náboženství jsou tato pravidla dána od Boha a jsou nezměnitelná. Nenáboženský výklad je takový, že mravní zásady si lidé vytvořili sami a mění je podle toho, jak se mění způsob jejich života. Morálka má sociální charakter. Člověk je tvor společenský a jedině mezi lidmi se stává člověkem. V každé sociální skupině se vyvíjí mravní normy. Jsou diskutovány a předávány formou příběhů, někdy i kodexů. Ve

společnosti je vyvíjen nátlak na jejich dodržování. Normy, o kterých panuje většinová shoda a jsou vynutitelné, jsou vtěleny do zákonů. K nejdůležitějším mezilidským vztahům patří morální vztahy - vztah k vlasti, láska, přátelství a další. (Hladík, 1996)

Hladík dále uvádí, že významnou roli ve vštěpování mravních norem mají rodiče, učitelé, kamarádi, film, ale i lidová moudrost, přísloví a pohádky. Nepřehlédnutelný vliv na utváření morálky má náboženství a filozofie. V celém dlouhém vývoji etiky můžeme sledovat tyto základní problémy: vztah mezi tím, co je a co má být, vztah mezi individuálním a společenským zájmem a výběr mezi dobrem a zlem.

Prvořadým úkolem etiky je, aby každý pochopil, že pro přežití lidstva i smysluplné fungování vztahů je nutné nalézat a respektovat základní mravní vědomí a hodnoty, jakousi etickou osu dalšího vývoje.

1. 4 Morální principy v kontextu výchovy

Podle Adamové napětí a konfliktní situace v individuálním, společenském i mezinárodním měřítku, které často způsobují nesmírná utrpení, nás vedou ke snaze porozumět příčinám a nalézat východiska.

Lidské vztahy se odehrávají v komunikaci (z lat. *communicare* = sdílet se). Část se odehrává v rovině řeči (verbální, slovní komunikace), ale mnoho, možná víc je sdělováno neverbálně (gestikulace, pohled, mimika apod.). Součástí této komunikace je vnitřní pravda, to, co si opravdu myslím a co cítím. Ta se sděluje svou vlastní přesvědčivostí a nedá se zakrýt žádnou dokonalou formou. Opravdové zlepšení vztahů vyžaduje vnitřní změnu. Lidé se mezi sebou hodnotí a základem každého hodnocení je srovnávání. Porovnáváme chování a jednání lidí se svou představou co je dobré, čestné, přátelské a naopak. Volbou mravních zásad se hlásíme k určité sociální skupině. Volba závisí na tom, čím jsme a čím chceme být. (Adamová, 1995)

Komunikace může mít různou formu. Soupeření v pozitivním (aktivuje síly, řídí se pravidly fair play) i negativním smyslu (bezohledná dravost, snaha druhého zneužít, podvést, zničit). Další formou je spolupráce – společná cesta za společným cílem, vyžadující snižování egoistických tendencí a upevňování prosociálních vlastností.

Zneužitím spolupráce je komplot a formou nekomunikace lhostejnost, signalizující vztahový defekt, odumírání lásky.

Dobré lidské vztahy musejí vycházet z hlubokého vědomí, že jsme si všichni rovni, z uznání lidské důstojnosti, kterou neruší žádná bezmoc, ani fyzická ani duševní, a z uznání svobody druhého (tolerance). K základním principům patří důvěra. Vytváří se pracně na základě zkušeností, že člověk nejedná jen ve svůj prospěch, že druhý není jen figurkou na šachovnici jeho strategie a že nezklame, že je na něj spolehnutí, že myslí na druhého.

Empatie

V důvěryhodném vztahu hraje významnou roli i schopnost vnímat situaci druhého jeho vlastníma očima, vzít na sebe kus světa druhého – empatie (z řeckého *empathen* = vcítit, vrozumět se). Vytváří ji skutečný zájem a ochota druhému pomoci. Je přímo podmínkou pro některá povolání (lékař, kněz, psycholog, sociální pracovník a další). Soucitný člověk se celý odevzdá druhým a pomáhá jim překonávat utrpení i jeho příčiny.

K hodnotám dobrých vztahů patří dialog, umění sdělovat i naslouchat, umět se dohodnout. Etické zásady je třeba aplikovat i v běžných a oficiálních vztazích. Stále platí: jednat čestně, poctivě, brát odpovědnost za slabší, pomáhat v kritických i běžných situacích. Ve všem, co ve vztazích prožíváme, platí stará zásada: co nechceš, aby ti činili druzí, nečini ty jim. (Adamová, 1995)

Etika sebekázně

Pozitivní etické chování závisí na návyku a rozvoji vnitřní disciplíny (když známe destruktivní potenciál drogové závislosti, zdržíme se braní drog a povedeme k tomu i naše děti). Je však nutné pochopit, že zbavit se reakce na negativní myšlenky a emoce neznamená prostě je potlačit – zásadní je vhléd do jejich destruktivní podstaty. Pouhá informovanost o tom, že závist, potenciálně velmi mocná a destruktivní emoce, je negativní, nemůže proti ní poskytnout dostatečnou obranu. Je to proto, že na rozdíl od

fyzické kázně, skutečná vnitřní – či duchovní – disciplína nemůže být dosažena silou, ale pouze pomocí dobrovolného a promyšleného úsilí. Jinými slovy jednat eticky znamená více, než se jen podrobit zákonům a předpisům. (Jeho Svatost dalajlama, 2000)

Stejně jako je třeba vyvarovat se negativních myšlenek a emocí, musíme rovněž rozvíjet a posilovat naše kladné vlastnosti. Po samotném soucitu je hlavní trpělivost. Je to vlastně schopnost odolat negativním myšlenkám a emocím, když se setkáme s něčím špatným. Trpělivost nám umožňuje zdržet se nejen fyzických reakcí, když nás k nim někdo podněcuje, ale rovněž nám to umožňuje zbavit se i našich negativních myšlenek a emocí (Jeho Svatost dalajlama, 2000).

Svědění

Když mravně hodnotíme lidské jednání, vždycky předpokládáme, že jednající osoby dospěly k užívání rozumu a že poznávají rozdíl mezi dobrem a zlem. Předpokládáme, že každý nějak ví, co je dobré a co je špatné, alespoň ve všeobecném smyslu. To nevyklučuje, že v jednotlivém případě lidé mohou mít o dobru a zlu zcela rozdílné názory. Předpokládáme také, že každý rozhodně ví, že dobro je nutno konat a zlo nekonat. Jde tu o vědomí, že mravní nárok dobra má povahu nepodmíněné závaznosti. Toto všeobecné poznání dobra a zla, které spontánně a samozřejmě předpokládáme ve styku s lidmi, označujeme běžně jako svědomí. (Anzenbacher, 1994)

Soudnost

Při zkoumání etiky se často mluví o potřebě disciplíny. Negativní pohled lidí na disciplínu je způsoben tím, co je pod tímto termínem obecně chápáno. Lidé mají sklon spojovat disciplínu s něčím, co omezuje jejich vůli. Je proto dobré si zopakovat, že když hovoříme o etické disciplíně, máme na mysli něco, co dobrovolně přijímáme na základě plného ocenění výhod, které poskytuje. Etická disciplína je nezbytná, protože představuje prostředníka mezi bojem požadavků mého práva na štěstí a stejného práva ostatních. Přirozeně budou vždy tací, kteří předpokládají, že jejich vlastní štěstí je tak důležité, že bolest ostatních pro něj nemá žádné negativní důsledky (Jeho Svatost dalajlama, 2000).

1. 5 Etika a ekologie

Nežijeme jen v mezilidských vztazích, hluboce nás váže vztah k celé přírodě, planetě a celému vesmíru. Uvědomujeme si to však až ve skutečně kritické chvíli. Technické vymoženosti a nesmyslná honba za stále větší výrobou a spotřebou mají na osud Země tragický dopad. Příroda je naším domovem, proto by mělo být v našem zájmu se o ni starat. Životním prostředím se zabývá vědní obor – ekologie.

Ekologické problémy všichni známe. Jsou to exhalace, odpady, skleníkový efekt, drancování pralesů, úhyn živočišných i rostlinných druhů a další. Všechny tyto problémy způsobil člověk a jeho kořistnický vztah k přírodě. Řešení vyžaduje změnu smýšlení a způsobu života. Ve vlastním životě bychom měli odstraňovat to, co ekologicky škodí (freony, topení pevnými palivy, nadměrnou spotřebu pohonných hmot a energie, neuvážené zacházení s odpady apod.) a orientovat život podle jiných hodnot než jen touhou po stále větším vlastnění a spotřebě. Ekologická krize je především krizí hodnot a její řešení musí předcházet a doprovázet hluboká změna našeho myšlení. Pokud jde o činy jednotlivce, pak problém pocházející ze zanedbání našeho přirozeného životního prostředí je mocnou připomínkou toho, že my všichni musíme něčím přispět. A zatímco činy jedné osoby nemusí mít žádný významný dopad, společný účinek milionů akcí jednotlivců jistě účinek má. Ochrana životního prostředí je naší morální povinností. (Adamová, 1995)

1. 6 Komunikace a spolupráce

Člověk je tvorem společenským. Všechny jeho potřeby jsou uspokojovány prostřednictvím společnosti. Proces, jímž se dítě postupně stává členem společnosti, označujeme pojmem socializace. Ta probíhá nejdříve v rodině a postupně dochází k rozšiřování sociálních vlivů. Člověk poznává sám sebe a zaujímá vztah k sobě samému (sebekritika, sebekontrola a sebeovládání), k členům rodiny, ke spolužákům, tj. k ostatním příslušníkům společnosti. Navazuje kamarádství a přátelství. V čestném přátelství hraje důležitou roli uhájení důvěry. Nesmí chybět přátelská otevřenost a kritičnost. (Hladík, 1996)

Vztahy mezi lidmi jsou různého druhu - rozlišujeme vztahy společenské a vztahy osobní, mezilidské. Mezilidské vztahy jsou tou oblastí společenských vztahů, v níž vystupuje do

popředí vztah člověka k člověku, na rozdíl od společenských vztahů v širším slova smyslu, pro které jsou charakteristické vztahy mezi malými a velkými skupinami, národy apod. Interpersonální (mezilidský) vztah představuje mezičlánek od jedince ke společnosti.

Interpersonální komunikace sestává z vysílání a přijímání verbálních i neverbálních sdělení mezi dvěma nebo více lidmi. (De Vito, 2008) Berelson a Steiner (1964) definují mezilidskou komunikaci jako přenášení (transmission) informací, idejí, emocí a dovedností za použití symbolů – tj. slov, schémat, obrazů, grafů apod.

Podle Tokarové je základním požadavkem zdravého mezilidského vztahu vzájemná upřímnost, rovnost obou partnerů a svoboda. Tam, kde lidé nejsou k sobě upřímní a mají postranní úmysly, kde jeden využívá druhého a manipuluje s ním, kde se jeden cítí být druhému nadřazen, kde mají lidé touhu se vzájemně vlastnit, je vztah nezdravý a vede k emočnímu utrpení. Špatné mezilidské vztahy jsou podle Křivohlavého způsobeny rozpadem rodiny (50% lidí v depresi uvádí, že nemají dobré vztahy ve vlastní rodině), špatnou sociální komunikací nedobrý způsob sdílení a sdělování, nedostatek rozhovoru, absence opravdového dialogu apod.), neexistencí blízkého člověka a „rozhádání se“ se všemi lidmi.

Abychom dovedli dobře komunikovat, abychom dovedli vytvářet pozitivní a uspokojující vztahy s lidmi, musíme mít pozitivní pohled na sebe sama. Musíme si uvědomovat vlastní hodnotu. Musíme se cítit dobře. Jestliže máme mít rádi někoho jiného, tak podmínku je mít rád také sám sebe. Pozitivní pohled na sebe samého, to není samolibost, egoismus nebo nadutost. Je to schopnost pohledu, který vede k očekávání toho, že uspějeme, že obstojíme. (Mikuláščík, 2003)

Již od Konfucia víme, že nemáme druhým dělat to, co nechceme, aby oni dělali nám. Ideální a jednoduché pravidlo. Když se jím budou řídit všichni, svět bude krásný. Ve skutečnosti nejsme dokonalí, a proto všichni toto pravidlo porušujeme třeba i v docela malé či naopak hodně velké míře. Na druhé straně v Konfuciově pravidle není řečeno nic o tom, jak se máme stavět k tomu, když nám ubližují druzí, protože toto pravidlo velmi silně nedodržují. Starozákonní pravidlo „oko za oko, zub za zub“, bylo v Novém zákoně překonáno pravidlem „Miluj bližního svého jako sebe samého. Miluj i své nepřátele a

odpouštěj jim bez omezení.“ Toto pravidlo však není světem akceptováno. Je také náramně těžké jej úplně akceptovat a řídit se jím v životě.

Tokarová dále uvádí, že v životě však nic není tak jednoduché jako na papíře. Ať chceme či ne, pravidelně se setkáváme s lidmi, s nimiž nemůžeme vytvořit zdravý vztah založený na upřímnosti a vzájemné důvěře. Přesto však s nimi musíme vycházet a spolupracovat. V soukromí lze kontakty s nimi omezit, v pracovním poměru to je složitější. Vidíme jejich negativní vlastnosti, přesvědčili jsme se v minulosti o tom, že není radno jim věřit, a přesto s nimi stále musíme jednat v pracovních záležitostech. I když změníme pracoviště, vždy se setkáme s lidmi, s nimiž upřímné přátelství neuzavřeme, protože to nepůjde. Druhé lidi měnit nemůžeme a nebylo by ani správné někoho stále přesvědčovat, aby se změnil. Co nesmíme dopustit, je omezování vlastní svobody a tvořivosti někým, kdo nás chce ovládat. Je třeba dosáhnout vlastní svobody a nalézt si důvěryhodné partnery pro spolupráci na principu rovnosti a respektování svobody druhého. Dosáhneme-li svobody, podaří-li se nám nezáviset na člověku, který nás chce ovládat, pak už stačí jen přiznat lidem právo na svobodu a vlastní vývoj a brát je takové, jací jsou. V celém životě jde tedy v zásadě o to poznat a nalézt upřímné důvěryhodné přátele, osvobodit se od těch, kteří by nás chtěli ovládat či využívat, a tolerovat ty, s nimiž nemůžeme vytvořit vztah založený na upřímnosti a rovnosti. V okamžiku, kdy vidíme, jak ti, od nichž jsme se již osvobodili, ubližují druhým, se můžeme zasadit o nápravu, ale naše možnosti zasáhnout proti diktátorovi jsou omezené. Budiž s lítostí konstatováno, že lidé, kteří jsou ovládání, využívání nebo ponižování v nezdravém vztahu pracovním či soukromém, potřebují pochopit, jak tuto situaci změnit vybudováním zdravé sebeúcty, tedy změnou sama sebe. Nejlepší pomocí utlačovaným je tedy pomoci jim, aby si začali vážit sami sebe.

2. Vztah člověka a koně

Vztah ke koni má v životě člověka zpravidla velký význam. Kůň vyžaduje mnohem více času, prostoru, péče a z důvodů způsobů ustájení i více peněz než skoro všechna ostatní zvířata. Také proto je vztah mezi člověkem a koněm tak citlivý. Vztah k člověku je bezpochyby nejujecenější a nejrozmanitější. Soužití s koněm ale mnohem zřetelněji

odhaluje problémové oblasti, které by jinak jednoduše zůstaly skryté pod rouškou společenských a soukromých vztahů. (Hempfling, 2004)

Obr. č. 1: Člověk a kůň, autor: H. Randáková

2. 1 Historie vztahu člověka a koně

Kůň jako kořist

Výskyt koní se na naší planetě datuje již někdy před 60 miliony let, v hloubi třetihor. Byli tu tedy mnohem dřív než lidé. Dříve než člověk koně ochočil, panoval mezi nimi vztah lovců a kořisti. Máme mnoho dokladů o tom, že v poslední době ledové byla stáda divokých koní pro pravěké lidi zdrojem obživy. Oblíbenou loveckou taktikou bylo zahánění skupiny zvířat na útes, aby se pádem dolů zabila. Bylo to mnohem výhodnější než pronásledování jednotlivých kusů. (Edwards, 1992)

Pravěký lovec v koni spatřil kýžený úlovek. Skolený kůň znamenal obživu na řadu dní. Ne vždy byli lovci úspěšní, koním se často podařilo uniknout, jindy na ně tlupa ani nenarazila, stáda se stěhovala a hladoví obyvatelé jeskyň se vraceli s prázdnem. Snažili se nějak vysvětlit svůj nezdár a začali věřit, že úspěch ovlivňují nadpřirozené síly. Přemýšleli, jak si naklonit jejich přízeň – na skalních stěnách začali kreslit barevnými hlinkami výjevy z lovu a obřadně pod nimi obětovali dary. Svými výkřiky zaklínali „dobré duchy“, aby jim dopřáli bohatou kořist. Když zobrazovali koně (snažili se o věrné zpodobení a dali si obzvlášť záležet), jistě neměli na mysli krásu, ale úlovek. Kresby pravěkých lovců

přečkaly v kultovních jeskyních celá tisíciletí. Vědci je objevili teprve na přelomu našeho století. Na území Francie a Španělska se takové jeskyně vyskytují na 130 místech. Jejich stěny pokrývá přes 4 000 barevných kreseb koní. Tyto diluviální galerie se staly světovou senzací – máme v nich dokonalou obrazovou čítanku ze života našich předků. (Mahler, 1995)

Obr. č. 2, 3: Kresba koní v jeskyni, autor: anonym

Domestikace koně

Odlišný původ koní z různých předků – Tarzana, kartaga a snad i dalších – dokazuje, že středisek, kde došlo ke zdomácnění koně, bylo víc. Zatím se zdá, že nejstarší centrum bylo v černomořských kaspických stepích. V poříčí Dněpru byly nedávno nalezeny koňské lebky pocházející přibližně z 5. tisíciletí př. N. l., jejichž zuby nesou stopy poškození provazem nebo řemínkem, primitivním uzděním. Moderní přístroje na nich objevily první hmatatelný doklad o zkrocení koně. Z této stepní oblasti, až do minulého století oživené obrovskými stády divokých koní, se koně typu Tarzana šířili na západ i na jih, ale také na východ, kde se uchovaly jejich pozoruhodně zachovalé zbytky v Pazyryckých mohylách. Odtud se patrně dostali do jihozápadní Asie i slavní koně obávaných nájezdníků Kasírů, Kimmeriů a mnohých dalších, kteří ohrožovali vyspělé říše v Mezopotámii a v Egyptě. (Příkrylová, 1995)

První kočovní pastevci se patrně omezovali na střežení polodivokých stád koz, ovcí a na severu i snadno ovladatelných sobů. Zkrocení koně mělo ryze praktické příčiny. V drsných stepních podmínkách byli právě koně ve srovnání s jinými zvířaty ve výhodě při hledání potravy. (Edwards, 1992)

První jízdni národy

Nebyly to nesporně kulturní národy, budovatelé mocných starověkých říší, ale kočovníci, „barbaři“. Prvními jízdni a tažnými zvířaty byli nepochybně sudokopytníci, tedy skot. Sumerové pak, jak to dokládá slavná standarta z Uru z doby kolem r. 2 600 př. n. l., zapřahali do vozů poloosly. V dochovaných zákonech a nápisech nenacházíme o koních žádné zmínky, jen v textu z období III. Dynastie urské (období nadvlády íránských Gutejců) je zmínka o „zvířeti s vlajícím ocasem“, což je doklad, že Sumerové vlastní název pro koně neměli. Dále se o něm praví, že „jde cestou karavany“, což znamená, že se už tehdy kůň využíval v dopravě. (Přikrylová, 1995)

Kulturní národy se s koňmi seznamovaly zejména nedobrovolně, když jejich armády podlehly nájezdům kočovných jezdců. Egypt např. vděčil za poznání koně Hyksósum (Hik-chaswet). Ti se díky jízdě zmocnili této kulturní země na více než sto let (do r. 1 580 př. n. l.). Obyvatelé těchto zemí se rychle naučili koně oceňovat a chovat.

První dochovanou hipologickou příručku sepsal ve 14. století př. n. l. Kikkuliš z Mitanni, původem možná Chetita. Jeho dílo přeložil český orientalista prof. Bedřich Hrozný, který byl po celá léta autoritou československé vědy. Zjistil, že chov a výcvik koní byl v té době v Mezopotámii na neobyčejně vysoké úrovni. Profesor Hrozný dokonce srovnal zásady obsažené v Kikkulišově příručce s moderními anglickými metodami tréninku koní a shledal mnohé podobnosti. Kikkulišovo všestranné dílo pojednávalo dokonce i o práci koní v zápřahu a o využití bojových vozů. (Přikrylová, 1995)

Informace a obrazy starověkých kulturních národů dávají svědectví o využití koně v zápřahu. Tím vzniká dojem, že koně nejdříve tahali vozy a teprve potom se na nich začalo jezdit. To je ovšem druhotný jev. Bojové vozíky se užívaly tam, kde kůň původně nebyl zkrocen. Tam armáda používala zbraně a taktiku původní pěchoty na rychlých dopravních prostředcích. Jako zbraně používali kopí, meče, velké štíty a dlouhé luky. Opravdu vhodnou zbraní pro boj na koni je však krátký luk, zahnutá šavle nebo krátký mečik a nanejvýše malý kulatý štít.

Skutečné jezdecké národy na koních nejprve jezdily a k nošení nebo tahání nákladů užívaly jiná zvířata – Skytové voly, Mongolové dvouhrbé velbloudy, Arabové dromedáry, národy východní Asie buvoly. Jezdecké umění je nezbytné pro každého skutečného chovatele koní, ať chytá a krotí divoké koně jako Mongolové, nebo cvičí na pastvinách odchovaná hříbata. Ostatně v krajích bez cest, což byla ve starověku většina Starého světa, měl jezdec před vozatajem mnoho výhod. (Přikrylová, 1995)

K nesení nákladů se používali ve většině evropských států koně, na jihu osli, muli a mezci. Nosní koně museli být velmi klidní, pokud možno menší, avšak kompaktní, s širším hřbetem, dobrými zdravými končetinami. Byli vedeni (nosný kůň) jezdcem z jezdeckého koně nebo pěším doprovodem (soumar). Většinou byli při dopravě zboží vázání za sebou do karavany. (Dušek, 1992)

Velmi snadno a rychle se může rozvinout jezdecká kultura u národů, které koně vůbec neznaly. To nám dokázali severoameričtí indiáni. Ke zkrocení divokých mustangů nepotřebovali nic jiného než ohlávku z řemínků. Bez sedla a bez udidla se stali dokonalými jezdci a změnili celý způsob života i kmenové tradice. Dokázali dokonce vychovat zvláštní plemena ze zdivočelých koní velmi rozdílného původu.

Obr. č. 4: Indián na koni, autor: anonym

Starověké vozíky, ať bojové či pro běžnou dopravu, byly ovšem vyhrazeny jen nejvyšším vrstvám společnosti. Vycvičené spřežení a vůz si nemohl poříditi jen tak někdo. Jízda ve voze byla prestižní záležitostí. I ve starověkých armádách patřily bojové vozy výhradně šlechticům.

Patrně nejlepšími evropskými chovateli koní byli Keltové. Žili i na území dnešní České republiky, odkud ustoupili na přelomu letopočtů pod tlakem Germánů. Na své pouti, při přepadech a handlování, získali mnoho koní, z nichž nejdůležitější byli velcí, těžcí koně z krajín na úpatí Alp. Ty pak křížili se svými tarpanovitými poníky zapřahanými do dvoukolek a výsledné plemeno bylo ještě dále kříženo s poníky, žijícími původně v Británii. Výsledným produktem je typ, nesoucí název „Starobritský kůň“. (Přikrylová, 1995)

Určité zmínky o chovu koní v našich zemích se objevují již při jejich osídlování Slovy v 6. století. Tehdy však nebyli koně ještě využíváni ve vojenství, neboť slovanští bojovníci, kteří přišli na naše území, válčili pěší. Nebyli bojovníky útočnými, ale spíše jen obrannými. Avšak již v 7. a 8. století, tedy v době hradištní, kdy území pozdějšího českého státu bylo protkáno řadou opevněných osad – hradišť, nabýval i chov koní na větším významu. Kůň se totiž i u našich předků stal důležitým dopravním a tažným zvířetem. Postupně nabyl na významu i ve vojenství a právě toto jeho využití se stalo nadlouho určujícím pro další rozvoj chovu ve středověku. (Dušek, 1992)

Kůň v boji

Od nejdávnějších dob koně tahali vozy a nosili náklady, ale nejvýznamnější bylo jejich využití jako zázračné zbraně a pak jako spojovacího prostředku. Říše Chetitů, Asyřanů a Peršanů vítězily díky mohutným formacím válečných vozů – byly obdobou našich obrněných divizí. (Edwards, 1992)

V boji byl kůň nepostradatelný nejen pro vlastní jízdu, ale také pro dělostřelectvo a vozatajstvo, které již za doby Žižkovy mělo významný podíl na válečných úspěších husitů. (Koubek, 1958)

První válečnou jízdu na světě měly patrně kmeny obývající Mongolsko a Mandžusko. Zde bylo patrně druhé středisko zdomácnění koně, a to Kertaga. Cílem nájezdů těchto stepních kmenů, jejichž bohatstvím i hlavní zbraní byl kůň, se stala rodící se čínská říše. (Přikrylová, 1995)

Kůň pomohl člověku k bohatství, celé stádo koní mu navíc zajišťovalo moc. Vyskytli se tak vladaři, kteří soustředili vlastnictví a chov koní výlučně do svých rukou a opřeli své panování o koně (vzniklo úsloví, že „stát spočívá na hřbetu koně“). (Mahler, 1995)

Velkou armádu drželi v jihozápadní Asii Asyřané. Mezi řekami Eufратem a Tigridem na ní postavili svoji obávanou mocnost. Peršané, v čele se slavným Dariem a jeho synem Xerxesem, začlenili do armády novou složku: obratně využili vynálezu kola a vozu a naložili svá vojska na mnoho desítek tisíc valníků a kár tažených koňmi. Koně určené k boji navíc prošli speciálním výcvikem: zkušební manévry probíhaly za ohlušujícího křiku vojsk a třesku zbraní, aby si plachá zvířata zvykla na atmosféru bitevních polí a neobrátila se strachy na úprk.

V období od pádu římského impéria do ovládnutí Anglie Normany je o válečných koních známo velmi málo. V době začínajícího rytířství a změnou funkčního využití koní ve vojsku se postupně měnily požadavky na typ koní. Hlavně se zvyšovaly nároky na jejich mohutnost. Tím se začala uplatňovat různá plemena koní západního typu. (Dušek, 1992)

Křižáci měli jako první příležitost porovnat válečné kvality hbitých arabů a berberů s těžkopádností evropských rytířů na jejich pomalých koních. Zde bylo nutno úvahy o pohyblivosti, ochraně pancířem a úderné síle navzájem zvažovat s nekonečnou pečlivostí a odpovědností. (Přikrylová, 1995)

V době rozkvětu rytířstva chtěli rytíři svoji statečnost demonstrovat právě v boji a příslušela jim část „první srážky“. Tato touha po vyniknutí vedla však často k narušení disciplíny a porušení taktických bojových záměrů. Takové neuvážené zahájení boje několika jedinci se přisuzuje i bitvě na Moravském poli, bitvě u Kreščaku aj. (Dušek, 1995)

Rytíři za svou bojovou zdatnost sklízeli společenské úspěchy a získávali hodnotné ceny. Kvalitativní vlastnosti jejich koní museli být vynikající. Jejich výkonnost v těchto soubojích je pro nás dnes nepředstavitelná. (Dušek, 1992)

V nastávajícím novověku dochází k urychlenému rozvoji palných zbraní. Tato skutečnost výrazně změnila techniku válek a strukturu vojsk. Rytířská jízda tak pozbyla na významu a nová kavalérie se stala pohyblivější. Způsob boje vyžadoval u koní jejich vysokou výkonnost a pohotovost v reakcích na pomůcky jezdce v individuálních soubojích. (Dušek, 1992)

Byla to rychlá, pohyblivá jízda jen s lehkým pancířem – takové oddíly, které představovali Cromwelovi jezdci, zvaní „ironsides“, za občanské války v Anglii, nebo kyrysníci c. k. rakouské armády. Palné zbraně tedy rozhodně neznamenal konec dosavadní válečné jízdy, ale změnil její charakter ze zničující úderné síly v sílu vhodnou pro rychlý útok a průzkumné akce. (Přikrylová, 1995)

Jezdectvo se stává hlavní zbraní jednotlivých armád, což usměrňuje jezdecký výcvik i jezdecký sport. Jezdectva se používá hromadně (na příklad při taktice nárazu, ataku v šiku). (Procházka, 1958)

S nástupem složitějších zbraní přibývalo utrpení koní na válčistiích. Vinnu na tom měla zastaralá taktická dogmata a zkosnatělý obdiv k nádherným přehlídkám a drilu ve výcviku jezdeckva. V letech 1899-1902 za války v Jižní Africe karabinami ozbrojení Búrové na svých vytrvalých konících dokázali strčit do kapsy britskou profesionální armádu. (Přikrylová, 1995)

Využití koní ve vojsku kulminovalo koncem 19. století, zatímco po první světové válce se význam hiposložek snížil na minimum. Stojí však za zmínku, že ještě v první světové válce bylo využito 1,5 miliónu koní, z nichž bylo usmrceno 60%. Poslední velká jezdecká bitva byla svedena v první světové válce v roce 1915.

Přikrylová uvádí, že v současné době kromě Číny, která stále ještě udržuje čtyři výhradně jízdní divize, zbývá jen několik jízdních útvarů jako operačních jednotek – v Rusku, Indii, Jižní Americe a Jižní Africe.

Příběhy koní ve válce jsou dějinami statečnosti. Je paradoxem, že nyní, v době nástupu vojenské techniky, mají mnozí vojáci pocit, že člověk ztratil nesmírně důležitou schopnost

soucitu a obětování, pramenící z nesobeckosti, věrnosti a lásky tohoto nejstaršího bojového druha. (Přikrylová, 1995)

Kyrýsník. Doba prince Eugena

Obr. č. 5: Kyrýsník, autor: Petr Zeman

Obr. č. 6: Rytíř, autor: Petr Zeman

Dragoun. První polovina 18. století

Obr. č. 7: Dragoun, autor: Petr Zeman

Kůň při práci

Je zajímavé, že použití těžkých koní, kteří ztratili uplatnění v boji, se neprojevalo nejdříve v zemědělství. Koně sloužili jako tažná zvířata panovníkovi. V roce 1564 nařídila královna Alžběta I., aby byl její cestovní vůz tažen šesti velkými koňmi. Královský příklad dal podnět k vzniku prvních veřejných dostavníků v Británii i v Evropě již před koncem 16. století. Byly to těžké vozy, tažené vždy osmi koňmi, a sloužily k přepravě osob i nákladů mezi městy. (Přikrylová, 1995)

Člověk, který poprvé zkontroloval koně, vyžadoval zejména rychlost, spolehlivost a statečnost, spíše než sílu. Těžkou prací, především orání, vykonávali volí. V průběhu více než tisíce let evropského zemědělství, až do 17. století, byli koně většinou příliš lehcí. Nedalo se jich použít k něčemu náročnějšímu než k zapřahání do vozu nebo vláčení polí. Právě ve vláčení polí opravdu vynikali. Koním nevadilo kodrcání bran přes rozrytou půdou, což voly, zvyklé na rovnoměrný tah při orbě, přivádělo k zuřivosti. (Přikrylová, 1995)

V zemědělství byli používáni koně různých plemenných typů formovaných místními přírodními podmínkami. Takoví koně byli přizpůsobeni celému komplexu prostředí, a proto svojí konstitucí byli pro výkon prací nejvhodnější. (Dušek, 1995)

Až do 18. století žádné z plemen využívaných k tahu nijak výrazně neovlivnilo práci v zemědělství. Teprve kvalitnější odvodňování zemědělské půdy, zlepšení pastvin a metody šlechtění výrazně zvýšily počty i sílu stávajících tažných koní.

Období rozkvětu zemědělských tažných koní a specializovaných řemesel, která jim sloužila, trvalo od konce 18. století až do vypuknutí první světové války v roce 1914. (Přikrylová, 1995)

V zemědělství na koních spočívala rozhodující tíha potažných prací. Byly to výkony nemalé, uvážíme-li, že naprostou většinu těžké orby zajišťovali ještě do poloviny 20. století koně, a rovněž tak ostatní těžké práce (např. svoz řepy z rozbahněných

podzimních polí). Dosažené výkony, v nichž se prokazovala obrovská spolehlivost potahů, byly tak velké, že se staly předmětem obdivu mnohdy po celé generace. (Dušek, 1992)

Přikrylová dále uvádí, že stejně jako lidé i koně přišli poprvé do styku s průmyslem ve velkém měřítku přibližně v polovině 18. století. Již od biblických časů se koní používalo k obsluze lisů na olivový olej a vinné hrozny a k drcení zrní. Po staletí jejich síla poháněla bubnová zdvihadla v šachtách dolů a mechanismy na drcení rudy. Důlních koníků se však používalo až od 19. století, kdy se v dolech začaly budovat první vodorovné štoly neboli galerie. Poslední důlní koníci, kteří pracovali v uhelném dole ve Velké Británii, odešli na zasloužený odpočinek v roce 1972.

Asi prvním a největším příspěvkem koní k průmyslové revoluci byla doprava po kanálech. Ta byla po padesát let, až do zavedení železnice, nejrychlejším možným způsobem, jak přepravovat suroviny a hotové výrobky mezi trhem, přístavem a továrnou. Vlečné čluny měly maximální výkon při velkých rychlostech, kterých se dosahovalo tím, že měly mimořádně zvednutou špičku příde. Podél tažné dráhy byli připraveni noví koně jako čerstvé přípreže. Od jednoho stanoviště ke druhému se koně pohybovali rychlým klusem bez zastávky, s výjimkou zdymadel.

Koně se přirozeně používali i v poštovníctví. Začátek moderní pošty spadá do XVI. Století zavedením pravidelných spojů Vídeň – Brusel (zakladatel Thurn - Taxis). Avšak i v jiných zemích nabývá pošta na rozmachu (Rusko, Francie, Německo atd.). (Dušek, 1992)

S příchodem železnice skončila éra poštovních a cestovních kočárů, ale s velkou průmyslovou revolucí se nesmírně rozšířilo využití koní. Koně sloužili k rozvozu zboží z železničních překladišť, zajišťovali veškerou dopravu v rozrůstajících se městech, pomáhali při posunování železničního parku a konali všechnu těžkou práci ve skladištích zboží. A tak se železniční společnosti staly největšími zaměstnavateli koní na celé století. (Edwards, 1992)

Obr. č. 8: Koňka, autor: anonym

Pro krátké přesuny těžkých nákladů ve městech byli tažní koně tak úsporným dopravním prostředkem, že si svou převahu podrželi ještě dosti dlouho i v éře spalovacích motorů. Teprve po dlouhém zápase podlehl tažní koně ve městech klesající ceně benzínu. (Přikrylová, 1995)

Pro vykonávání prací v obtížném terénu, na příkrých svazích, úzkých cestách a pro stahování dříví v lese je kůň stále ještě nenahraditelný. (Koubek, 1958)

Obr. č. 9, 10: Koně při práci, autor: anonym

Jezdecký kůň

Historie jezdeckého umění nám dokazuje, že již staří Řekové i Římané cvičili a jezdili koně podle zásad, které platí dodnes. Ve starověku bylo jezdeckého koně používáno k dopravě, lovu a štvání zvěře. Středověk se zajímá o koně jezdeckého, tažného i kočárového, mimo to o mohutného koně pro rytířské souboje a turnaje. (Procházka, 1958)

Práce jezdeckého koně jako každodenního dopravního prostředku pro dámy, pány a vojáky je dnes povětšinou nostalgickou vzpomínkou. A stejně tak jeho role nákladního zvířete v mnoha částech světa. Zlepšování povrchu silnic povýšilo nejlepší nákladní koně na koně tažné, kde jejich mimořádné vlastnosti, jako zjevná vytrvalost a neúnavnost, jsou ceněny dodnes. Lepší silnice a rozšíření železnic také ukončily staletou službu jezdeckého koně jako rychlého dopravce pošty a zásilek. V Evropě byla jedna z nestarších služeb tohoto druhu v rukách pretoriánské gardy, která ve vrcholném období římského impéria dopravovala pomocí štafety jezdců a koní zprávy z Londýna do Říma za pět dní. To byl rekord, který se během následujících téměř dvou tisíciletí sotva podařilo překonat. (Příkrylová, 1995)

Nejznámější a nejoslavovanější institucí v historii jízdní pošty byl určitě Pony Express v Americe v 19. století. Je těžko uvěřit, že vydržel jen něco přes 18 měsíců mezi rokem 1860 a 1862. Vzdálenost, kterou společnost garantovala urazit za deset dní, měřila 3 163 km. Podél trasy byly vytvořeny přepřahací stanice, kde stálo připraveno čtyři sta koní. Byli to spíše poníci, protože žádný z nich nepřesahoval výšku 142 cm. Čekali osedláni, až jim budou přes hřbet přehozeny poštovní vaky, aby tryskem projeli do další zastávky. I jezdcí byli malí a šlachovití. Proti útokům banditů a indiánů museli být ozbrojeni pistolemi a karabinami. Byli stejně pozoruhodní jako jejich poníci. Dříve než společnost Wells Fargo převzala většinu jejich trasy, staly se jejich hrdinské činy legendou.

Obr. č. 11: Pony express, autor: John Hampton

Jen v jedné úloze kraluje pracovní jezdecký kůň dosud neomezeně – pomáhá ochraňovat a dohlížet na dobytek pasoucí se na vzdálených pláních a velkých pastvinách. Například v Camargue, bažinaté deltě Rhôny ve Francii, se setkáme s guardiens, francouzskými kovboji. Na koních místního plemene, prakticky stejných jako za dob Římanů, dohlížejí na stáda divokých černých býků, používaných pro francouzskou obdobu španělské corridy v Provinci. V Austrálii, navzdory posledním vynálezům jakými jsou lehká letadla, nákladní auta pro dobytek a džípy, vykonává stále většinu práce na ranči „stockman“ – pastevec na koni, čili kovboj. Jezdíval zpravidla na walerovi, vytrvalém otužilém koni, který vznikl křížením různých plemen v Novém Jižním Walesu. Těch se používalo také jako náhradních koní pro britské jezdecké pluky v Indii. Dnes ho nahradil australský honácký kůň. (Přikrylová, 1995)

Nejznámějším jezdcem na pracovním koni byl, a určitě stále je, kovboj z jihozápadu Spojených států. Stejně jako v případě jezdců Pony Expressu vytvořila kombinace filmu a pověstí představu, že byl dominujícím jevem velké části amerických dějin. Ve skutečnosti trval „zlatý věk“ kovbojů o něco déle než dvacet pět let. Bylo to od konce Občanské války v roce 1865 do příchodu železnice do Texasu kolem roku 1890.

Obr. č. 12: Kovboj, autor: John Hampton

Kůň ve fantazii a umění

Po tisíce let až do současnosti přisuzoval člověk koni moudrost, odvahu, věrnost, sílu, důstojnost i tajemství. V současné době máme k dispozici prostředky umožňující rychlou komunikaci. Je tedy snadné zapomenout, že až do poměrně nedávné doby byla největší rychlost, na níž záviselo doručení i těch nejdůležitějších zpráv, rychlost cválajícího koně. I o osudu národů a celých civilizací na bitevním poli rozhodovala přítomnost koní. (Příkrylová, 1995)

Díky své lehké stavbě těla a rychlosti se kůň stal něčím více než pouhým nosičem posílů a válečníků. Stal se spíše tím, kdo stál na něčí straně. Tím, kdo se aktivně podílel na rozhodování o osudu lidí. Odtud byl už jen krůček ke zbožňování, i když v západní mytologii existuje jen jeden koňský bůh, či spíše bohyně – keltská Epona, jejíž předpokládaná podoba je vytesána do křídových svahů jižní Anglie. Jako nižší božstva a oblíbený dopravní prostředek bohů hráli koně bezkonkurenční roli. Spřáhli koně například s bohem Slunce a věřili, že ten jede každý den po nebi unášen bílými koňmi. (Mahler, 1995)

Hinduisté přisuzovali podobnou roli bohu Súrjovi. Stejná legenda se objevuje v mytologii téměř všech raných civilizací.

Koně nosili poselství smrti a často odnášeli i samotné mrtvé na místo posledního odpočinku. Valkýry jezdily na koních po severských válečných polích, vybíraly mezi padlými nejstatečnější ze statečných, aby je přenesly do Valhaly mezi nesmrtelné. Později se čtyři jezdci z Apokalypsy podle sv. Jana – Válka, Hlad, Mor a Smrt – často objevovali ve fantazii i umění středověku. Na druhé straně satan či ďábel vždy vystupovali v představách na černém koni, což platilo i pro všechny arciničemy po celé dějiny až do počátků westernových filmů. (Příkrylová, 1995)

První zachované kresby koní pocházejí z glaciálního a poglobálního období. Pravěký umělec neuvěřitelně přesně nakreslil na pískovcové stěny jeskyň, v kterých občas lidé žili, typy nejen koní, ale i ostatních druhů zvířat, které lovili ke své obživě. V předantických

kulturách a Orientu byl kůň zobrazován ponejvíce ve válečných nebo v loveckých scénách. (Dušek, 1992)

Dušek dále uvádí, že k podstatně širšímu využívání koňských motivů dochází teprve v řecké a následně pak v římské antice. V novověku nastupuje řada významných umělců – portrétistů, kteří při portrétování osobnosti tehdejšího světa volili často jezdeckou motivaci. Nelze opomenout také jezdecké sochy sv. Václava, Jana Žižky a Jiřího z Poděbrad, které patří i ve světovém měřítku mezi přední umělecká díla a jejich význam je u nás umocněn i národními hledisky.

Obr. č. 13: Socha sv. Václava, autor: anonym

Obr. č. 14: Napoleon Bonaparte, autor: anonym

Je patrné, že v minulosti byl kůň pro člověka nepostradatelný. Zpočátku poskytoval zdroj obživy, byl společníkem v boji, ale i pomocníkem při práci. Důležitou roli měl i v umění. Přitahoval malíře a spisovatele od počátku dějin. Koni jsou připisovány vlastnosti, které obdivujeme u lidí – odvaha, věrnost, inteligence a píle. Je to právě ztělesnění těchto vlastností, které malíři a básníci tak často oslavují.

2. 2 Vztah člověka a koně v současnosti

Obr. č. 15: Jezdec na koni v přírodě, autor: anonym

Soužití koně a člověka patří k lidskému kulturnímu dědictví. Málokterý vztah má pro lidstvo tak důležitý význam. Čím rychleji se rozvíjí civilizace, čím více moderní objevy vědy a techniky zasahují do života lidí, tím silněji nás cosi láká navrátit se k přírodě. Znovu se vracíme ke koni, ke zvířeti, které se tak významně podílelo na vývoji společnosti. Chov koní tak i při změně zaměření využití koně nabývá v současné době na významu a přitahuje stále více lidí. (doc. Ing. Jiskrová, Ph.D., Brno, 2010)

Došlo k poslední proměně funkce, kterou koně v životě lidí dosud plnili. Na první, nejdůležitější místo vystoupilo jejich poslání sportovní a společenské. Kůň je nejlepším společníkem ve volném čase – pomáhá člověku udržovat tělesnou kondici, zušlechťuje i jeho charakter a psychiku.

Ježdění na koni prospívá dospělým i mládeži, počet dětí v jezdeckých družstvech, oddílech, na táborech a při soutěžích vzrůstá na tisíce. Mladí lidé v sedle získávají postřeh, dobrý vztah k zvířeti a přírodě vůbec, utvářejí si pocit zodpovědnosti. Pohyb v sedle lze kombinovat s jízdou v kočáru, příjemné zážitky na zdravém vzduchu se pojí s poznáváním přírodních krás a kulturních památek. (Mahler, 1995)

Se vzrůstem popularity jezdeckého sportu se rozšířily i možnosti soutěžení. Existují různé soutěže, kde se uplatní všechny typy koní a jezdců různé úrovně. Mnohem většímu zájmu než kdykoli dříve se těší závody skokové a různé druhy soutěží dovednosti. Vzrostl zájem

o závody v drezúře, ve spřežení ve všestrannosti, stejně jako o honební jízdy, hry v sedle a distanční jízdy. (Owen, 1991)

Owen také uvádí, že vyhrát soutěž není rozhodující. Nejdůležitější je pro jezdce pocit, že on i jeho kůň ze sebe vydali maximum a že splnili nároky soutěže.

Velmi oblíbenou aktivitou spojenou s koňmi se stala turistika v sedle. Jezdci jezdí mnohdy i na vícedenní projížďky. Vedle turistických cest využívají i jezdeckých stezek, které postupně vznikají po celé České republice.

Hipoterapie

Jízda na koni nebo jen kontakt s ním má nezanedbatelný vliv na lidskou psychiku. Jezdec se učí zvíře ovládat a spolupracovat s ním, ale také je zavázán k zodpovědnosti a péči o ně. Kontakt s koněm pomáhá nejen lidem s tělesným postižením, ale také pacientům s poruchami chování nebo s neurotickými obtížemi.

Hipoterapie je metoda fyzioterapie využívající přirozený pohyb koně v kroku jako stimul a rehabilitační prvek. Krok koně se promítá do trojrozměrného pohybu koňského hřbetu, který se stává pro terapii jedinečnou balanční plochou. Cílem je správné zasazení klienta do pohybu kráčejícího koně, dosažení pohybové souhry klienta s pohybem hřbetu koně a jemné koordinace případných změn. Tím dochází k aktivaci ať už retardovaných nebo postižených pohybových programů, které jsou způsobeny poruchou CNS, onemocněním nebo úrazem. Toto programování pohybových vzorů, které, je-li odborně vedeno proškoleným fyzioterapeutem má významný pozitivní dopad na pohybové funkce klienta. Jízda na koni zlepšuje koordinaci pohybu, rovnováhu, napomáhá reedukaci chůze a působí mimo jiné pozitivně na neurologická onemocnění.

Obr. č. 16, 17: Hipoterapie, autor: anonym

Psychosociální vliv na postiženého má prostředí jízdárny, které je na rozdíl od stereotypního režimu zdravotnických nebo ústavních zařízení plné nových podnětů. Kladný vliv má také citový vztah ke koním i lidem kolem nich. Prožívané emoce mají většinou silný motivační efekt, který přispívá ke zvládnutí agrese a uvolnění úzkosti i zábran. Kůň zlepšuje pacientovu schopnost přizpůsobení, soustředění, sebeprosazení a zároveň zaměstnává všechny jeho smysly. Hiporehabilitace tak napomáhá ujasnění reálných schopností i zlepšení komunikace postiženého. Jejím působením využívají především neurologičtí pacienti (dětská mozková obrna, roztroušená skleróza, posttraumatické a pozánětlivé neurologické symptomy), pacienti s ortopedickými vadami (vadné držení těla, skolióza, degenerativní změny páteře) a psychiatricky narušení jedinci (neurózy, závislosti, schizofrenie, maniodeprese, psychopatie, mentální postižení). Průměrnou „účinnou dávkou“ hipoterapie je půlroční cyklus s frekvencí dvakrát týdně po 20 minutách, samozřejmě s maximálním ohledem na stav a potřeby jednotlivce.

Koně pomáhají i narkomanům

Určitou formu psychoterapie a socioterapie představuje jízda na koni pro osoby s poruchami chování, s duševními chorobami, pro závislé (alkoholici, narkomani, sexuální devianti), ale také pro smyslově postižené. Jízda a péče o koně v pacientovi podporuje vytváření sebevědomí, klient odbourává úzkost, zlepšuje své sebeovládání a orientaci v prostoru. Naopak snižuje vlastní sklony k agresivitě a k disociálnímu jednání. I v tomto případě je terapeutickým prvkem stáj se svými specifickými zákony, kůň se svými přirozenými reakcemi i vztahy terapeut - kůň - klient a klient - kůň - klient.

Jezdecký sport a handicapovaní lidé

Jednou ze sportovních aktivit vhodných pro handicapované je i rekreační nebo výkonnostní jezdecký sport, který napomáhá integraci lidí s postižením do společnosti. Mnohým vozíčkářům nabízí kůň své čtyři zdravé nohy, na kterých se mohou svobodně pohybovat v přírodě. Slepcům propůjčuje kůň oči. Navíc mohou handicapovaní na koni soutěžit i se zdravými jezdci.

Paravoltiž je sportovní disciplína, ve které cvičenec (voltižér) provádí akrobatické prvky na neosedlaném koni, vedeném ve voltižním kruhu. Paravoltiž je pro naši handicapovanou populaci jednou z mála možností, jak se stát součástí sportovního dění. V základech je shodná s voltiží, ale je přizpůsobená handicapovanému jedinci, který je pod zvýšeným zdravotním dohledem. Další možností sportovního výkonu handicapovaných je paradrezura. Tento sport navazuje na drezuru, kdy jezdec provádí s koněm předem danou úlohu v drezurním obdélníku. Závodníci jsou podle mezinárodní klasifikace rozděleni do kategorií podle stupně a závažnosti svého handicapu. Soutěže jsou vypisovány po celé České republice a mistrovství ČR mají mezinárodní účast.

Obr. č. 18: Paravoltiž, autor: anonym

2. 3 Etické zásady ve vztahu člověka a koně

- kdokoliv se zabývá koněm, přebírá odpovědnost za toto živé stvoření, které mu bylo svěřeno
- chov koní se musí přizpůsobovat jeho přirozeným potřebám

- tělesné a duševní zdraví koně je ze všeho nejdůležitější bez ohledu na to, k jakým účelům je používán
- každého koně je třeba ctít, bez ohledu na plemeno, stáří, pohlaví nebo použití do chovu, sportu nebo k rekreaci
- ve všech jezdeckých sportech a jeho disciplínách musí být kůň považován za prvořadého
- pohoda a zdraví koně jsou nadřazeny zájmům chovatelů, organizátorů, sponzorů nebo oficiálních představitelů
- zacházení s koněm formuje osobnost, zejména mladých lidí
- použití koně ve výkonnostním sportu stejně jako ve všeobecně jezdeckém, vozatajském sportu nebo voltiži se musí orientovat na nadání koně, jeho schopnosti výkonu a ochotu. Je třeba odmítat zvyšování výkonnosti koně medikamenty nebo jinými nevhodnými zásahy člověka
- odpovědnost člověka za svěřeného koně se týká i sklonku života koně. S touto odpovědností se musí člověk ve prospěch koně vyrovnat

2. 3. 1 Kodex chování ke koni

Z iniciativy francouzské a švédské ekipy vznikla po VII. Olympijských hrách v Antverpách (1920) Federation Equestre Internationale (FEI) se sídlem v Paříži. Ta se stala mezinárodní autoritou jezdeckého sportu. Součástí její činnosti byla tvorba propozic jezdeckých soutěží a soutěžního řádu. (Misař, 2011)

FEI očekává od všech zainteresovaných v jezdeckém sportu, že budou dodržovat kodex chování a uznají, že pohoda a zdraví koně musí být vždy prvořadé a nikdy nesmí být podřízeny vlivům konkurence nebo komerčnosti.

1. Ve všech stupních přípravy a výcviku sportovních koní, pohoda a zdraví koně musí mít přednost před všemi dalšími požadavky. Toto pravidlo zahrnuje dobrý management koně, metody tréninku, kování, ale také přepravu koně.

a) Dobrý management koně

Ustájení, krmení a trénink se musí doplňovat s dobrým managementem koně a musí být bez kompromisů proti prospěchu koně. Jakákoliv praxe vedoucí k fyzické nebo jiné strasti koně v soutěži nebo i mimo soutěž nesmí být tolerována.

b) Tréninkové metody

Koně musí absolvovat jen takový trénink, který odpovídá jejich fyzickým schopnostem a úrovni jeho vyspělosti v dané disciplíně. Tréninkové metody nesmí být vůči koni hrubé nebo způsobující strach, nebo takové, na které nebyly koně vhodně připraveni. Hrubostí ke koni je myšlen čin, jehož výsledkem je, nebo pravděpodobně způsobí, bolest nebo zbytečné nepohodlí koní. Hrubostí se rozumí: nadměrné švihání nebo bití koně, užívání přístrojů, které koni způsobují elektrické šoky, nadměrné či opakované používání ostruh, šubání koni v hubě udidlem nebo jiným zařízením, soutěžení se zřetelně vyčerpaným, kulhajícím nebo zraněným koněm, barování koně, abnormální zvýšení nebo snížení citlivosti kterékoliv části těla koně, ponechání koně bez dostatku potravy, tekutin a pohybu a použití jakéhokoliv zařízení, které při poboření překážky způsobuje koni bolest.

c) Ústroj koně a kování

Péče o nohy koně a kování musí být vysokého standardu. Podkova musí být navržena tak, aby nezpůsobila bolest a nebo zranění.

d) Přeprava koní

Během přepravy musí být koně chráněni před zraněním a jinými zdravotními riziky. Vozidla musí být bezpečná, dobře větraná, udržovaná ve vysokém standardu a pravidelně dezinfikována.

e) Přeprava – vlastní převoz

Všechny cesty musí být uvážlivě plánované. Musí koni dovolovat pravidelný odpočinek, krmení a napájení ve shodě s aktuálními směrnici FEI.

2. Soutěžící, tj. koně a jezdci musí být tělesně zdatní, odborně způsobilí a zdraví, než se mohou zúčastnit soutěží. Toto pravidlo se týká užití léků a provedení chirurgických

zákroků, v případech ohrožení pohody a zdraví koně, březosti u klisen a zneužívání veterinární pomoci.

a) Tělesná zdatnost a odbornost

Účast v soutěži musí být omezená na vhodné koně a jezdce podle jejich schopností

b) Zdravotní stav

Žádný kůň vykazující příznaky nemoci, kulhání nebo jiného lehkého onemocnění nebo pro předchozí klinické stavy by neměl soutěžit nebo pokračovat v soutěži, když jej to ohrožuje. Máme-li jakoukoli pochybnost o schopnosti koně pokračovat v soutěži, je potřeba vždy konzultace s veterinářem.

c) Veterinární léčení

Zneužití léčby je vážná záležitost a nesmí být tolerována. Po každé veterinární léčbě musí být koni poskytnut dostatečný čas pro plné zotavení před soutěží.

d) Chirurgické postupy

Všechny veterinární zákroky, které ohrožují soutěžícího koně, ostatní koně nebo soutěžící jezdce nesmí být povoleny.

e) Březost a porod

Klisy nesmí soutěžit po jejich čtvrtém měsíci březosti.

3. Závody nesmí poškozovat pohodu a zdraví koně. To znamená věnovat dostatečnou pozornost všem prostorám na závodistiších (kolbiště a pracoviště), jejich povrchu, povětrnostním podmínkám a ustájení.

a) Prostory závodistiště

Koně musí trénovat a soutěžit jen na vhodném a bezpečném povrchu. Všechny překážky musí být postaveny tak, aby zajišťovaly bezpečnost koní.

b) Extrémy počasí

Soutěže se nesmí konat za podmínek extrémního počasí, kdy je ohroženo zdraví a bezpečnost koní. V horkých nebo při nadměrně vlhkých podmínkách je třeba učinit vše pro ochlazování koní ihned po ukončení soutěžního předvedení.

c) Ustájení na závodech

Ustájení musí být bezpečné, hygienické, pohodlné, dostatečně větrané a dostatečně velké pro typ a dispozici koně. Čisté, dobré, kvalitní a vhodné krmení a podestýlka, čerstvá pitná voda a voda pro omývání musí také dostupná.

4. Je třeba věnovat maximální úsilí k zajištění správně péče o koně po závodech a také o koně, kteří ukončili svoji závodní kariéru. To znamená řádnou veterinární péči, ošetření zranění při závodech i po vyřazení ze sportu a eutanazii.

a) Veterinární ošetření

Na všech závodech musí být dostupná veterinární prohlídka. Jestliže je kůň během soutěže zraněn nebo vyčerpán, musí jezdec sesednout a veterinář zkontroluje stav koně.

b) Nutné utracení koně

Jestliže jsou zranění koně dostatečně velká a kůň musí být utracen, učiní tak veterinář co nejdříve, humánně, a s jediným cílem, minimalizovat utrpení koně.

c) Ukončení závodní kariéry.

Je třeba usilovat o zajištění soucitného zacházení s koněm, který končí svoji závodní kariéru.

5. FEI zdůrazňuje že by všichni zainteresovaní v jezdeckém sportu měli dosáhnout nejvyššího stupně znalostí v oblastech jejich odborné kvalifikace.

V České republice řídí jezdecký sport Česká jezdecká federace, která je členem Mezinárodní jezdecké federace. Tím se tento kodex vztahuje i na všechny provozovatele jezdeckého sportu u nás.

2. 3. 2 Nevhodné zacházení s koňmi

Bohužel i v současné době je řada majitelů, kteří se ke koním chovají nevhodným způsobem. Je to etika, morálka a zodpovědnost, které by měly lidem v takovém chování bránit. V minulosti byl kůň pro člověka nepostradatelný a tomu odpovídala i péče o něj. Málokdo si dovolil koně zanedbávat. Dnes je pro člověka kůň společníkem, partnerem pro vyplnění volného času. Již nepotřebujeme koně k práci, často je to jen rozmar, který lidi vede ke koupi koně. I nedostatek zkušeností a znalostí ohledně chovu koní může být důvodem nevhodného zacházení s nimi. Patří k tomu např. překrmování, nadměrné dekování, ale zejména nedostatek pohybu, který často vede ke vzniku zlovyků. Špatně zvolený způsob výcviku, spěch (zanedbání fyziologického a anatomického hlediska) a neznalost etologie koně, to jsou další z chyb, kterých se lidé dopouštějí při práci s koňmi.

Správné zacházení s koněm vymezuje Zákon č. 246/1992 Sb. na ochranu zvířat proti týrání.

Obr. č. 19: Koně na pastvině, autor: H. Randáková

Zákon na ochranu zvířat proti týrání a výcvik koně

Podle § 4 Zákona č. 246/1992 Sb. se za týrání mimo jiné považuje:

- nutit zvíře k výkonům, které neodpovídají jeho fyzickému stavu a prokazatelně překračují jeho síly

- podrobit zvíře výcviku, pokud je to pro něj spojeno s bolestí, utrpením nebo poškozením
- omezovat výživu zvířete (včetně jeho napájení) z jiných než zdravotních důvodů
- omezovat bez nutnosti svobodu pohybu nutnou pro zvíře určitého druhu
- chovat zvíře v nevhodných podmínkách, nebo tak, aby si sama nebo vzájemně způsobovala utrpení
- používat k vázání zvířete prostředky, které způsobují jeho utrpení
- přepravovat zvíře způsobem, který vyvolává nepřiměřenou bolest, utrpení nebo poškození zdraví
- překrmovat zvířata
- zacházet se zvířetem tak, že to vede k jeho neúměrnému vyčerpání

Toto je jen stručný výčet projevů týrání. I z toho vyplývá, jak důležité je, aby byly při výcviku koní dodrženy běžné jezdecké zásady a pravidla jezdeckého sportu. Tyto zásady je nutné vštěpovat dětem a mládeži již od počátku jejich vztahu ke koním. Lidé musí pochopit, že koně, ale i jiná zvířata tu nejsou jen pro jejich zábavu. Říká se, že vztah ke zvířatům je jen odrazem toho, jak jednáme i s druhými lidmi. Proto se k nim snažme chovat co nejlépe, s trochou úcty a respektu.

Obr. č. 20: Nevhodná péče o koně, autor: anonym

3. Vývoj metod výcviku koně

Metoda pokusu a omylu – tímto způsobem se po staletí utvářel výcvik koní. Postup, který byl většinou na úkor koní. Zacházení s koňmi, používaná výstroj a metody ovládnutí koní byly často dobrodružné až barbarské. Cval vzad, který by se spíše hodil do cirkusových

manéží, páková uždění podobná spíše mučícím nástrojům, ostruhy, kterými by se dalo i břicho rozpárat – v jezdecktví bylo možné a povolené všechno. (Schöffmann, 2006)

V minulosti při výcviku koní často převládala kvantita nad kvalitou. Zvířata sice byla ovladatelná, v tomto směru tedy výcvik svůj účel plnil, jenže mnoho koní nemohlo plně ukázat své schopnosti a kvality. Výcvik probíhal zpravidla podle jakési šablony, kterou cvičitelé používali univerzálně na všechny koní. Mnohdy se navíc striktně řídili hipologickými příručkami uznávaných autorů své doby, aniž by se pokusili o vlastní iniciativu a snažili se do výcviku vnést něco nového. V tomto ohledu přinesla moderní doba mnoho pozitivních změn. (Svoboda, 2008)

3. 1 Klasické jezdecktví

Hovoříme-li o klasickém jezdecktví, je třeba popřemýšlet o jeho původu a nedomnívat se pouze, že se jedná výlučně o ukázky s barokními koňmi, ani o trend ve vývoji vojenského jezdecktví na konci 19. a počátku 20. století. Je třeba se vrátit až do roku 430 př. n. l. ke Xenofónovi. Ještě i dnes je jeho dílo „O jezdeckém umění“ solidním základem pro umění výcviku koní. (Beran, 2009) Zvláštní na poznacích tohoto starého Řeka bylo, že se přimlouval za to, aby se při výcviku koní kladl důraz na pochvalu a vybudování důvěry. (Schöffmann, 2006)

Beran dále definuje pojem klasické jezdecktví: jedná se schopnost vycvičit koně tak, aby se podvolil vůli jezdce dobrovolně a se sebejistotou, bez jakékoli újmy na jeho přirozeném pohybu, a to za použití jemných, logicky seřazených cvičení, založených na přírodních zákonitostech rovnováhy a souladu.

3. 2 Nové metody tréninku

Rollkur

Velmi rozšířenou a často diskutovanou metodou jízdy na koni je tzv. rollkur. Jezdci stáhnou koni hlavu na prsa tak, že i kdyby ruka povolila, zůstane za kolmicí. Důsledkem je napětí, nervozita, nespokojený výraz, ztuhlý hřbet, zadní končetiny nedosahující pod těžiště, švihání ohonem, zablokovaný kříž a mnoho dalšího. (Schöffmann, 2006)

Rollkur byl původně používán proto, aby se mohutní, temperamentní drezurní koně stali poddajnými a jezditelnými i pro méně silově vybavené jezdce. Aby kůň nezůstal ztuhlý a zarolovaný, je třeba mít podle Harryho Boldta velmi jemnou ruku v pravou chvíli.

Zastánci kroucení krku rádi argumentují tím, že moderní metody vedou i v lidském sportu k lepším výkonům. To je pravda. Ale za jakou cenu! Mnozí výkonnostní sportovci si v zájmu úspěchu zničili tělesné i duševní zdraví. A proto by si měl člověk vždy položit otázku, jestli úspěch opravdu světlí prostředky! (Schöffmann, 2006)

Obr. č. 21: Rollkur, autor: anonym

Mnoho současných moderních metod je, nebo by alespoň mělo být, založeno především na principu hry, nikoli na principu donucení nebo dokonce násilí a zastrašování. (Svoboda, 2008)

Výcvik je veden tak, aby byl pro koně co nejsrozumitelnější.

3. 3 Přírozené metody výcviku koní

Přírozené metody výcviku jsou univerzální, šetrný a účinný způsob výchovy koní. Nejde o konkrétní jezdeckou disciplínu, ale o způsob práce. Přírozené metody jsou dorozumivací jazyk, kterému koně rozumí. Jinými slovy, nezáleží na tom, k jakému využití je kůň určen, ale na tom, jakým způsobem jej na tento účel připravíme. Přírozený výcvik směřuje k bezpečně ovladatelnému koni, který je ochotný vykonávat dobrovolně jakoukoliv práci, kterou mu určíme. U všech koní může použití metod přírozeného výcviku zlepšit vztah koně a člověka, což vede ke zlepšení sportovních výsledků, vzájemné důvěře a respektu. Přírozený výcvik vede k plnějším vztahům člověka a koně. V případě problematického chování koní, jsou přírozené metody výcviku bezpečnou a účinnou cestou k jejich řešení.

Zásady přirozeného výcviku koní

Několik rad k přirozenému výcviku koní. Měly by sloužit k zopakování důležitých zásad a pro inspiraci. Jejich použití je však velmi individuální a musí se přizpůsobit konkrétní situaci.

Bezpečnost

Na prvním místě je při výcviku bezpečnost lidí a koní. Přirozené metody vedou k výchově koně bezpečně ovladatelného za každé situace. Přesto nemůže být nikdy zcela jisté, jak kůň zareaguje. Je proto třeba dodržovat běžná bezpečnostní opatření. Například používat ochrannou výstroj při ježdění, vždy mít kolem sebe dostatek prostoru, koně na překážky posílat, spíše než jej tam vodit, vyhnout se situacím, které by mohly být nebezpečné do té doby, než na ně bude kůň dostatečně připravený, atd.

Zlaté pravidlo

Raději žádnou práci, než špatnou. Není rozumné přehlížet jakékoliv problémy, protože ty by se projevíly v nejméně vhodnou chvíli. Problémy znamenají, že kůň něčemu nerozumí a žádá nás o pomoc. Musíme se problému věnovat, dokud jej neodstraníme.

Důslednost

Pokud svému koni něco slíbíte, musíte to i dodržet. Pro práci s koněm si vždycky vyhrad'te dost času, zvlášt' pokud chcete koně učit nové cviky. Nezapomeňte, že s vámi kůň komunikuje neustále. Nepřehlédněte, co vám říká už v boxe, když k němu ráno přijdete. I v této době je třeba důsledně dbát na dodržování stanovených pravidel.

Postupnost

Při výcviku postupujeme od základních dovedností koně ke cvikům složitějším. Je třeba dobře zvládnout základy, aby byl další výcvik úspěšný a bezpečný. Pokud vyvstanou vážnější problémy, vra'te se ve výcviku o krok zpět a ujistěte sebe i koně o tom, že stanovená pravidla stále platí. (příklady posloupností: práce na lonži > práce ve volnosti; práce ze země > práce jezdecká; zastavení a zacouvání > jízda vpřed)

Pobídka

Každá pobídka je udílána postupně. Zesilujeme postupně tlak a podle reakce koně pobídku udržujeme nebo ukončujeme. Pokud kůň nereaguje, říká nám, že je potřeba pobídku zesílit. Pokud reaguje, pobídku udržujeme na takové úrovni, aby motivovala koně k hledání správného řešení. Pokud kůň zareaguje správně, pobídku uvolníme a koně tak odměníme.

Trpělivost

Můžeme koním ukázat co je správné, tedy pohodlné a co naopak nesprávné, tedy nepohodlné. Nemůžeme je ale nutit, aby se k něčemu rozhodli. Na rozhodnutí koně je třeba trpělivě počkat, nechat mu dostatek času a prostoru.

Vytrvalost

Není důležité dosáhnout úspěchu hned. Trvalé výsledky přináší časté, trpělivé opakování. Koně potřebují ke splnění některých úkolů více času a méně nátlaku.

Výcvik je hra

Stejně jako se my snažíme koně vychovávat, snaží se i oni vychovávat nás. Hrají s námi hry, ve kterých nevyhraje silnější, ale vytrvalejší a chytřejší.

Dialog

Přirozená práce s koněm je založená na dialogu. Poslouchejte svého koně a řiďte se jeho reakcemi. Kdo nebere ohledy na reakce svého koně, přestává být jeho partnerem a nikdy nebude respektován.

Zákon akce a reakce

Vaše reakce se musí přizpůsobit reakcím koně. Citlivější kůň potřebuje více času, flegmatické koně je třeba energicky rozhýbat.

Zodpovědnost koně

Nechejte svému koni prostor, aby vám mohl ukázat, zda vás hodlá respektovat či nikoli. Pracujte na volných otěžích i na volném vodítku. Tak se ujistíte, že kůň plní vaše přání

dobrovolně. Kdyby vás odmítl respektovat, lépe to poznáte. Nesnažte se dělat žádnou práci za koně.

Zodpovědnost člověka

Dobry cvičitel pozná, zda je jeho kůň na vyžadovaný cvik dobře připraven. Pokud bychom požadovali cviky, na které není kůň fyzicky nebo psychicky připravený, neuspěli bychom. Mohli bychom se dostat i do nebezpečné situace a přišli bychom o důvěru koně. Člověk zodpovídá za bezpečnost a pohodlí koně.

Význam pobídky

Pobídka se skládá ze způsob, jakým ji udělíme a z významu, který má pro koně. Způsob pobídky určujeme svými pohyby, případně hlasem. Význam pobídky určujeme načasováním. Záleží na tom, v jaké situaci pobídku zesílíme a kdy ji naopak povolíme. Tím jí dáváme smysl. Smysl jedné pobídky se nesmí příliš měnit, aby měl kůň svou jistotu. Lze ji jen postupně vylepšovat a zpřesňovat.

Pohodlí

Koně pro sebe vyhledávají pohodlí. Pokud tedy nedělají nic špatně, měli bychom jim jejich pohodlí zajistit. Pokud koním chceme říct, že něco dělají špatně, musíme pro ně takovou situaci udělat nepohodlnou.

Motivace

Pro koně je motivací jeho místo ve stádě či v naší společnosti, která stádo nahrazuje. Za odměnu jej necháváme být u nás, za trest jej vyháníme. Na dalším místě je pro koně důležité pohodlí. Za odměnu mu jej poskytneme, pokud kůň ale dělá něco špatně, vytvoříme mu nepohodlí. Na posledním místě je pro koně motivací zisk odměny. Odměňovat koně bychom ale měli jen tehdy, pokud naše dostatečná autorita brání koni, aby si odměnu bral sám.

Rovnováha důvěry a autority

Budování vztahu znamená postupné prohlubování vzájemné důvěry i autority. Důvěra je to, co dává člověk koním. Autorita, neboli poslušnost je to, čím koně oplácejí nám.

Nemůžeme chtít od koní poslušnost, pokud se nás bojí. Stejně tak samotná důvěra nevede k tomu, aby nás kůň respektoval.

Přinášet příjemné

Vždycky, když jdeme ke koni, jdeme jej pohladit. Tak si nás kůň spojí s příjemným a bude v naší společnosti rád. Po každé pobídce přijdeme za koněm a pohladením mu řekneme, že situaci dobře vyřešil a že může být v klidu v naší společnosti.

Pozornost koně

Získejte pozornost koně. On musí dávat pozor na vás a na vaše přání, ne obráceně. Spousta koní říká lidem: „Podívej se, co zase dělám špatně. Pojd' mě rychle opravit.“ Koně vědí, že na to kývnete, začnete kolem nich pobíhat a oni si při tom budou moci dělat, co chtějí. Koně musí vědět, že když vám nebudou věnovat pozornost, přidělají tím práci sobě a ne vám.

Obr. č. 22: Přirozená komunikace s koněm, autor: anonym

4. Jezectví

4. 1 Historie jezdeckých škol

Jezdecké školy se vyvinuly během středověku ve vznikajících jízdárnách po Evropě. Navázaly na v knihách uložené poznatky řeckého vojevůdce Xenofonta (žil 430-353 př.n.l.). Středověcí rytíři potřebovali vycvičené koně ovládané jednou rukou či nohama, protože v druhé ruce drželi meč. Koně se nesměli zaleknout válečné vřavy, dokonce se

podíleli na boji naučeným vzpínáním a kopáním. To je učila např. Španělská jezdecká škola. Později se jezdecké umění netýkalo přípravy koní a jezdců na válku, stalo se sportovním odvětvím. Jezdecké školy pak vyučovaly sedm prvků výskoků - figur (Airs), např. levada, courbette, kapriole.

Moderní sportovní ježdění na koních se v českých zemích datuje od založení Jízdního odboru Sokola Pražského v roce 1891. Jen o něco později byly založeny sokolské jezdecké odbory i v dalších českých městech. Sokolští jezdci vystupovali především na sokolských sletech, na níž předváděli pořadová cvičení na koni, voltižování, případně jezdecké hry. Roku 1907 byl při České obci sokolské ustaven technický odbor jezdecký, předchůdce Československé jezdecké společnosti, která v roce 1921 převzala řízení jezdeckého sportu v novém státě. Roku 1929 byl pak založen Československý jezdecký svaz, který se vzápětí stal členem Mezinárodní jezdecké federace. Pro rozvoj jezdeckého sportu v Československu však měla zásadní význam armáda.

Vojenská akademie v Hranicích na Moravě vychovávala důstojníky z povolání všech zbraní. Činnost zahájila 15. ledna 1920 v kasárnách dřívější rakousko-uherské kadetky. Z důvodu vysokého zastoupení jezdeckých koní v útvech všech zbraní absolvovali důkladný základní jezdecký výcvik frekventanti všech zbraní. Zvládnutí jezdeckého výcviku včetně voltiže bylo důkazem jejich fyzických schopností a odvahy. Studium bylo dvouleté. V závěru druhého ročníku byli frekventanti po úspěšném složení komisionálních zkoušek vyřazováni s hodností poručíků. (Misař, 2011)

Výnosem 3325/II byla v roce 1919 zřízena v Pardubicích Ústřední ekvitační škola jízdy. Jejím velitelem byl jmenován dřívější důstojník rakousko-uherského jezdeckého majora V. Bárta. Posláním školy byl podle citovaného výnosu „odborný praktický i teoretický výcvik všech subalterních důstojníků a některých výborně kvalifikovaných poddůstojníků jízdy ku dobrým učitelům mužstva a ke zdatným velitelům čet.“ Po přibližně jednoročním působení byla škola přejmenována na Československé jezdecké učiliště a přemístěna do kasáren dřívější rakousko-uherské kadetky v Hranicích na Moravě. Posláním učiliště bylo, aby důstojníci jezdeckého vojska prošli bojovým výcvikem a polní službou. (Misař, 2011)

Teprve koncem 20. let se z Vojenského jezdeckého učiliště v Pardubicích šířila metoda přirozeného ježdění, jež měla původ v italském Pinerolu. O její zavedení se zasloužil mj.

kapitán Rudolf Popler. Soutěže byly pořádány hlavně v drezúře, v parkurovém skákání, v klasických dostizích, v steeplechase (nejslavnější překážkový závod Velká pardubická se běhá od roku 1874) a ve všestranné způsobilosti, složené z parkúru, drezúry a cross-country. Zejména v prvních dvou disciplínách dosahovali na jediné vrcholné mezinárodní soutěži – olympijských hrách – českoslovenští jezdci vynikajících výsledků. Umístění v první šestce korunoval na IX. olympijských hrách 1928 v Amsterdamu kapitán František Ventura ziskem zlaté medaile v parkurovém skákání jednotlivců.

Obr. č. 23: Dragounský pluk, autor: anonym

4. 2 Výuka jezdeckví na středních školách

Mezi nejznámější střediska výuky jízdy na koni v České republice patří Střední odborném učiliště v Kladruzech nad Labem. Učiliště bylo založeno roku 1952. Z původně jednotřídní školy se postupem času stalo centrum vzdělávání, výcviku a výchovy žáků pro celou republiku. Škola původně sídlila v areálu kladrubskeho hřebčína. Od roku 1978 se přestěhovala do vlastních prostor nově vybudovaného areálu. Chov koní a jezdeckví zůstávají hlavní náplní osnov v nepřetržité řadě až do dnešních dnů. Studium je tříleté a je ukončeno vysvědčením o závěrečné zkoušce a výučním listem. Za dobu svého působení prošla učilištěm celá řada pozdějších odborníků v chovu koní a jezdců různých jezdeckých disciplín. Absolventi působí úspěšně na kolbištích snad všech jezdeckých disciplín,

westernového ježdění, dostihových drahách (včetně vítězů Velké pardubické) i v soutěžích vozatajských. V tomto ohledu je působnost učiliště ojedinělá. Žádné jiné vzdělávací zařízení v ČR podobné možnosti nemá. Za více než půl století trvání Středního odborného učiliště Kladruby nad Labem prošlo jeho branou přes 2000 absolventů a celá řada z nich se stala pojmem a osobností v koňském světě doma i v zahraničí. V současné době má škola ve 3 ročnících kolem 120 žáků oboru chovatel koní a jezdec. Teoretická výuka a výchova mimo vyučování probíhá výhradně v budovách v Kladrubech nad Labem. Odborný výcvik je zajišťován především ve spolupráci s Národním hřebčínem Kladruby nad Labem, Šlechtitelským chovem koní Kubišta s.r.o. ???Měník, sportovní a dostihovou stájí Vasury Kolesa, ERC Mětice a dalšími významnými chovy. Škola spolupracuje i s dalšími organizacemi a pomáhá zajišťovat řadu akcí jako výstavy koní v Pardubicích, Lysé nad Labem, Praze. Žáci vystupují na výstavě Země živitelka v Českých Budějovicích a zúčastňují se příprav a organizačního zajištění řady závodů ať již vozatajských, skokových nebo drezurních.

Další významnou školou, na které se provádí výuka jízdy na koni je Střední škola dostihového sportu a jezdeckví Praha – Velká Chuchle. V roce 1946 byla z podnětu Československého Jockey Clubu založena ve Velké Chuchli pokračovací učňovská škola jezdčích, ze které později vznikla učňovská škola zemědělská. Prvním sídlem školy byla Trnová u Prahy. V roce 1955 byla výuka přemístěna do Malé Chuchle. To již ale vyrůstala budova dnešní školy, kde byla výuka v učebním oboru chovatel koní - jezdec z povolání zahájena ve školním roce 1956/57. V roce 1962 vzniklo zemědělské odborné učiliště, které se dále zabývalo přípravou mladých adeptů dostihového sportu. Po roce 1974 bylo zřízeno i dálkové studium, které dosud umožňuje řadě významných pracovníků chovu koní a dostihového sportu získat potřebnou kvalifikaci. V roce 1991 bylo ze stávajícího zemědělského odborného učiliště zřízeno Ministerstvem zemědělství České republiky střední odborné učiliště zemědělské, které bylo pověřeno zajišťováním přípravy v učebním oboru Jezdec a ošetřovatel dostihových koní v denním, dálkovém a externím studiu. Od školního roku 1994/95 pak bylo v učilišti otevřeno nástavbové studium Trenérství dostihových a sportovních koní a rekvalifikační studium pro absolventy středních škol s maturitou se stejným zaměřením. V souvislosti se zavedením výuky čtyřletého oboru vzdělání Chovatelství se zaměřením na dostihový sport, který se začal vyučovat ve

školním roce 2007/08, došlo v roce 2006 ke změně názvu školy na Střední školu dostihového sportu a jezdeckví. Tato škola je jako jediná v České republice komplexním vzdělávacím zařízením pro přípravu dostihových jezdců a vedoucích pracovníků na úseku chovu a tréninku dostihových a sportovních koní. Za dobu své existence vychovala více než tisíc absolventů, z nichž řada se stala významnými žokeji a trenéry. Praktické vyučování je organizováno ve vlastní dostihové stáji i na smluvních pracovištích ve Velké Chuchli i po celé ČR.

K nejmladším školám, co se týče data vzniku, patří Jezdecká akademie – Střední odborná škola Mariánské Lázně s. r. o. Škola byla založena roku 2006.

Střední zemědělská škola v Lanškrouně je další školou, která nabízí studium oboru chov koní a jezdeckví. Od školního roku 1994/95 byl otevřen ročník pomaturitního studia zaměřený na chov koní a agroturistiku pouze pro žáky – maturanty zemědělských škol. Před ukončením studia složili nejtalentovanější žáci zkoušky cvičitele jezdeckví. Od roku 1995 je na škole otevřen obor Chov koní a jezdeckví. Pro výuku je k dispozici čtyřicet koní. Žáci navštěvují v rámci praxe i jiná střediska chovu koní jako např. stáj Jiřího Skřivana Suchá u Litomyšle, hřebčín Equus Kinsky a další. Zájemci o hiporehabilitaci a hipoterapii mohou vykonat týdenní stáže v Odborné léčebně Luže – Košumberk. Zázemí chovu kladrubského vraníka poznají žáci čtvrtého ročníku při týdenní individuální praxi ve stájích slatiňanského chovu. Ve třetím ročníku absolvují týdenní odborný kurz. Ten je zaměřen na podkovářskou práci, veterinární zákroky u koní a inseminaci. Nejtalentovanější žáci se účastní parkurových jezdeckých závodů. Mezi zemědělskými školami probíhá seriál těchto závodů nazvaný Liga zemědělských škol. Lanškrounská škola organizuje jarní a podzimní kolo této ligy. Žáci jednotlivých škol mezi sebou soutěží a z každého kola sbírají potřebné body. Na výstavě Koně v akci, pořádané na pardubickém závodisti, probíhá tradičně finále Ligy zemědělských škol a její vyhodnocení. Žáci lanškrounské zemědělské školy se často umisťují na předních místech. Po ukončení studia nacházejí žáci uplatnění v chovech koní u nás i v zahraničí.

4. 3 Španělská jezdecká škola ve Vídni

Základy vývoje jezdeckví u nás je nutné hledat v historii, kdy se požadavky na výkonnost a jezdecké umění stále zvyšovaly. Vznikaly samostatné jezdecké školy, z nichž se čtené světově proslavil. Každý panovnický dvůr, ale i vyšší šlechta měla ve službách vynikající cvičitele, kteří je učili zvládnout náročné výkonnostní prvky. Ty byly však v dané době prvky bojovými a teprve později se staly základem drezůry. Ta se do dnešní doby předvádí ve španělské jezdecké škole ve Vídni. (Dušek, 1992)

Jezdecká škola je prvně uváděna v roce 1572, dlouho před školou Antoina de Pluvinela ve Francii. Je tedy nejstarší svého druhu na světě. Jízdárna byla nejdříve dřevěná, v roce 1729 nechal císař Karel VI vybudovat architektem Josephem Emanuelem Fischerem z Erlachu novou bílou jízdárnu, která slouží dodnes. Škola se jmenuje Španělská podle původů Lipicánů - plemene koní zde používaných. V chovu lipicánů sehrála svou důležitou roli i Česká republika - v 18. století byla ke zlepšení dosavadního plemene přidána krev našeho kladrubského bělouše. Během 1. světové války byli lipicáni přestěhováni do hřebčína Kladruby nad Labem a během 2. světové války do Houstoně na Šumavě. Proto není divu, že mezi jmény dlouholetých ředitelů Španělské školy najdeme i české odborníky - Alois Podhájský. V dnešní době se zde pořádají přehlídky klasického ježdění. Principy a zásady klasického ježdění formuloval již v 16. století neapolský jezdecký mistr Federico Grison, a jsou zachovány dodnes. Klasická jízda spočívá v tom, že jezdec sedí hluboko v sedle s dlouhými třmeny a koně ovládá pomocí pákového udidla a ostruh. Jezdec si tak koně zcela podrobí a jen díky tomuto souladu je možné předvádění figur složitě drezury, která se skládá z mnoha prvků.

4. 3. 1 Výcvik koní

Každoročně odchází z hřebčína v Piberu okolo deseti hřebců ve věku tří let do Vídně. Dva roky mají koně na to, aby přivykli místnímu prostředí a zvykli si na pravidelný, náročný trénink. Poprvé se sedlají až v pěti letech. Výcvik je dlouhodobý a prakticky nikdy nekončí, kůň i jezdec se neustále rozvíjí. Nezbytné je, aby se kůň naučil chodit v přirozeném postavení zcela v rovnováze. Po úspěšném zvládnutí těchto základních prvků je vyžadováno umělé vzpřímení a dokonalý chod, závěr základního výcviku tvoří piafa,

neboli klus na místě - koně by měli na diváky působit tak, jako by tančili na hudbu. Mezi nejobtížnější cviky patří airs, neboli figury nad zemí, jako je levada, kapriola či kurbeta. Velmi důležitá pro výcvik je práce na lonži. Jelikož lipicáni dospívají pomaleji, není výjimečné, že mezi nejlepší koně ve škole patří 20letí hřebci! Obvyklé je ale působení hřebců ve škole do věku dvanácti let, poté se vrací zpět do Piberu jako plemeníci.

4. 3. 2 Pravidla Španělské jezdecké školy

Celosvětově proslulá škola má velmi přísný řád, díky kterému vychovává opravdové profesionály nejen mezi koňmi, ale i jezdci. Stát se jejím členem může i občan jiného státu, pokud splní několik podmínek. Jednou z nich je i doporučení Národní jezdecké federace daného státu. Přijímací zkoušky škola pořádá jednou za rok a šanci dostanou pouze čtyři nejnadanější jezdci. Žáci přicházejí do školy v osmnácti letech a jezdeckému výcviku se věnují denně od 7 hodin ráno do 12.30 hodin. Teprve po 3 až 4 letech tréninku je jezdcům svěřen do péče mladý kůň. Každý jezdec má na starosti zhruba pět koní. Bravurní práce jezdců je výsledkem 4 až 6 let dlouhého tréninku - až po této době je jezdec poprvé schopen veřejnosti předvést své umění.

Obr. č. 24, 25: Španělská jezdecká škola, autor: anonym

4. 4 Vyučovací předmět Jezdectví

Po celou dobu výuky předmětu žáci pracují s koňmi. Učí se tak vnímat jejich chování a reakce na určité podněty. Vidí, jak na koně působí trest nebo naopak pochvala. Žáci se často dostávají do situací, kdy jejich povelům kuň nerozumí a neposlouchá je. Zde je důležité, aby si dokázali uvědomit svoji chybu a nehledali chybu na koni. Výuka je vedena tak, aby se žáci vzájemně respektovali a pomáhali si. Předmět má vliv na morálku žáků a jejich osobnost.

Obr. č. 26: Jezdec na koni, autor: H. Randáková

Cílem předmětu je rozšíření vědomostí a získání specifických dovedností tak, aby byl žák schopen samostatně řešit problém chovu, odchovu a výcviku koní. Dále zvládnutí dovedností a znalostí cvičitele pro poskytování komerčních služeb v jízdě na koni a se spřežením.

Žáci se učí pracovat s koňmi různého charakteru a temperamentu. Výuka probíhá v prvním až čtvrtém ročníku, je chápána jako zdokonalovací, se stupňovanou výkonností a zvyšováním dovedností v jednotlivých studijních ročnících.

Třída je rozdělena do dvou skupin po deseti až dvanácti žácích. Ve skupině jsou zařazeni žáci s podobnou mírou zkušeností co se týče jízdy na koni. V dřívějších letech byly skupiny dělené podle abecedy. Žáci slabší jezdili ve skupině se zkušenějšími. Cílem bylo,

aby zkušenější žák slabšímu pomohl, ukázal mu požadovaný cvik na koni a tak ho motivoval. Nevýhodou takového rozdělení bylo pomalejší zdokonalování zkušenějších žáků.

Začátek výuky v každém ročníku je seznámení s bezpečností a ochranou zdraví při práci a ošetřování koní. Je to nejdůležitější část výuky, která často zabrání možným úrazům. Žáci mívají zkušenosti z jiných stájí, kde se na bezpečnost tolik nedbá. Na koních jezdí bez ochranných pomůcek, nemají zkušenost s problémovými koňmi a jejich celkové chování u koní postrádá řád a disciplinu. V předmětu Jezdeckví si musí uvědomit, že svým nevhodným chováním mohou způsobit úraz jak sobě, tak i někomu druhému.

Dalším tématem je ošetřování koní. Žáci se naučí při každém ošetřování koní mít koně uvázané tzv. bezpečnostním uzlem. Ten je nutný pro rychlé odvázní koně v případě nutnosti. Následuje čištění koní, zvedání končetin a ošetření kopyt. Tuto činnost budou žáci vykonávat při každé hodině, než budou na koních jezdit. Součástí tohoto tématu je i názorná ukázka fixace koní např. při kování nebo při veterinárních zákrocích.

Zařízení a pomůcky pro jízdu na koni je následující téma ve výuce. Žáci jsou seznámeni s různými druhy sedel, udidel a pomocných otěží, které se používají pro výcvik jezdců a koní. Naučí se popsat jednotlivé části sedla a uzdečky. Vysvětlí funkci rozdílných typů udidel a nasadí na koně vybrané typy pomocných otěží. Toto téma je velice náročné pro začátečníky, kteří se nikdy s ničím podobným nesečkali. Proto je dobré ho rozdělit na části a seznamovat žáky s jednotlivou výstrojí na koně postupně. Závěrem tohoto tématu je seznámení žáků s péčí o postroj a jeho ošetřováním.

Následujícím tématem je sedlání a uzdění koní. Zde se žáci naučí správný postup při sedlání a uzdění koní. Je to jedno z dalších témat, které je bude provázet po celé čtyři roky výuky tohoto předmětu. Důležité je, aby si uvědomili, že při špatném nasedlání koně může dojít k jeho zranění a následnému vyřazení z práce i po dobu několika měsíců.

Po zvládnutí těchto témat přijde na řadu samotné ježdění na koni. Základní výcvik jezdce obnáší výuku správného nasedání, sesedání, naskakování a seskakování z koně. Následuje

korekce sedu jezdce na koni. Začátečníci absolvují první hodiny jízdy na koni na lonži, což je asi deset metrů dlouhá otěž, na které je kůň připnut a pohybuje se v kruhu kolem cvičitele. Žáci se učí používat pomůcky k přechodům do jednotlivých chodů a využívat vztah mezi těžištěm jezdce a těžištěm koně. Výuka probíhá na venkovní nebo kryté jízdárně.

Obr. č. 27: Příklad na hodinu Jezdeckví, autor: H. Randáková

Nácvik samostatného ježdění je další téma. Žáci se učí jednotlivé jízdářské cviky, povelovou techniku a získávají jezdecký takt a cit. Po zvládnutí koně ve všech třech chodech následuje nácvik jízdy v terénu. Jezdci musí být seznámeni se zásadami jízdy v terénu a po komunikaci a o působení jezdce na koně při překonávání terénních nerovností.

V tématu Zdokonalovací praktický výcvik jezdce se žáci učí vodit koně na dlouhé otěži a ovládat koně vahou jezdce. Zlepšují si pružnost sedu překračováním bariér a pracují na nuceném a přirozeném sedu. Seznámí se s nečistotami chodů koně, jako jsou nárok, mimochod, křížování a přirozená šikmost.

Základní výcvik skokového jezdce je téma, při kterém se žáci učí sed jezdce v jednotlivých fázích skoku, překonávat skok z klusu a ze cvalu a vedení koně ve skokových soutěžích.

Používat pomůcky ve vyšším stupni ježdění, couvat, cválat na vnější nohu, obrat kolem zadku, práce na dvou stopách a přeskok ve cvalu jsou všechno cviky, které jsou náplní tématu Základní výcvik drezurního jezdce.

Nedílnou součástí předmětu Jezdectví jsou i základy vozatajství, které se žáci naučí v tématu Jízda se spřežením. Po seznámení o bezpečném provozování vozatajského sportu a vozatajství následuje popis chomoutového a poprsního postroje a jeho údržba. Žáci se dále učí postrojít koně do lehkého a těžkého zápřahu, zásady zapřahání a vypřahání, vykročení, zastavení, obraty, couvání a jízdu s jednospřežím a dvouspřežím.

Celá výuka předmětu Jezdectví probíhá formou praktického vyučování. V průběhu výuky je kladen důraz na uplatňování zásad bezpečnosti práce a ochrany zdraví lidí a zvířat. Znalosti a dovednosti získané v tomto předmětu může žák uplatnit v samostatné podnikatelské činnosti v chovu a výcviku koní, agroturistice a podobně.

Obr. č. 28: Výuka předmětu Jezdectví, autor: H. Randáková

5. Vlastní praxe

Na Střední zemědělské škole v Lanškrouně působím od roku 1993. Nejprve jsem absolvovala školu jako žák oboru Agropodnikání. Po ukončení studia jsem nastoupila na školním statku jako ošetřovatelka koní. V dalším roce jsem úspěšně složila cvičitelské zkoušky. Práci ošetřovatelky koní jsem vykonávala deset let. Měla jsem na starosti dvacet koní. S ošetřováním koní mi pomáhali žáci, kteří chodili do stájí na praxi. Od roku 2006 jsem zaměstnána jako učitelka jezdeckví. Tento předmět je vyučován od prvního až do čtvrtého ročníku formou tříhodinových bloků. Jednotlivé ročníky jsou rozděleny do dvou skupin podle zkušeností v jízdě na koni. Ve skupině mám vždy deset až dvanáct žáků. Výuka probíhá na venkovní nebo kryté jízdárně. Hodiny Jezdeckví bývají velmi rozmanité, protože se pracuje s živými zvířaty a jejich reakce se mnohdy nedají ovlivnit. Je proto velmi důležité dbát na dodržování zásad bezpečnosti.

Dvakrát týdně se v zájmovém kroužku věnuji dětem ze základních škol. O tento kroužek je ze strany dětí velký zájem. Učí se zde správné péči o koně, jejich ošetřování, čištění a v neposlední řadě i jízdě na koni.

PRAKTICKÁ ČÁST

6. Cíl

Hlavním cílem dotazníkového šetření bylo zjistit, zda vztah žáků ke koním ovlivňuje i vztah žáků k sobě navzájem a s tím související mezilidské vztahy. Dále analýza informovanosti žáků o vhodném chování ke koni. Dílčím cílem bylo zjištění, zda se žáci setkali s nevhodným zacházením s koňmi.

7. Metodika výzkumu

7. 1 Průzkumná šetření na Střední zemědělské škole v Lanškrouně

Práce je zaměřena na zjištění zájmu žáků o předmět Jezdectví a na vliv vztahu mezi člověkem a koněm.

Základem práce byl dotazník pro žáky.

Všechna šetření mezi žáky probíhala během ledna 2011. Pro průzkumná šetření bylo stanoveno pět hypotéz.

7. 2 Stanovení hypotéz

H 1: Předpokládám, že se žáci přihlásili na Střední zemědělskou školu v Lanškrouně zejména proto, že chtějí pracovat s koňmi.

H 2: Předpokládám, že čas u koní tráví i mimo výuku, ve svém volném čase.

H 3: Předpokládám, že se žáci setkali s nevhodným zacházením s koňmi.

H4: Předpokládám, že předmět Jezdectví ovlivňuje vzájemné vztahy žáků ve třídě.

H5: Předpokládám, že dobrý vztah ke koním ovlivňuje i dobrý vztah k lidem.

7. 3 Zpracování a interpretace dotazníku

7. 3. 1 Respondenti

Respondentů bylo 111 (102 dívek, 9 chlapců). Jednalo se o žáky Střední zemědělské školy v Lanškrouně. Poměr zastoupení respondentů vycházel ze zaměření oborů. Sledované byly obory vzdělávání:

41 – 41 M / 01 Agropodnikání, směr Chov koní a jezdeckví

43 – 41 M / 01 Veterinářství

Věk respondentů se pohyboval v rozmezí 15 až 20 let. Úplné znění dotazníku je uvedeno v příloze č. 1 bakalářské práce.

7. 3. 2 Dotazník

K průzkumu byl použit anonymní dotazník, který obsahoval deset otázek. Pomocí nich zjišťoval postoj žáků k předmětu Jezdeckví a možnost působení vztahu mezi člověkem a koněm na vzájemné vztahy mezi lidmi. Soubor otázek byl sestaven pro potvrzení stanovených hypotéz.

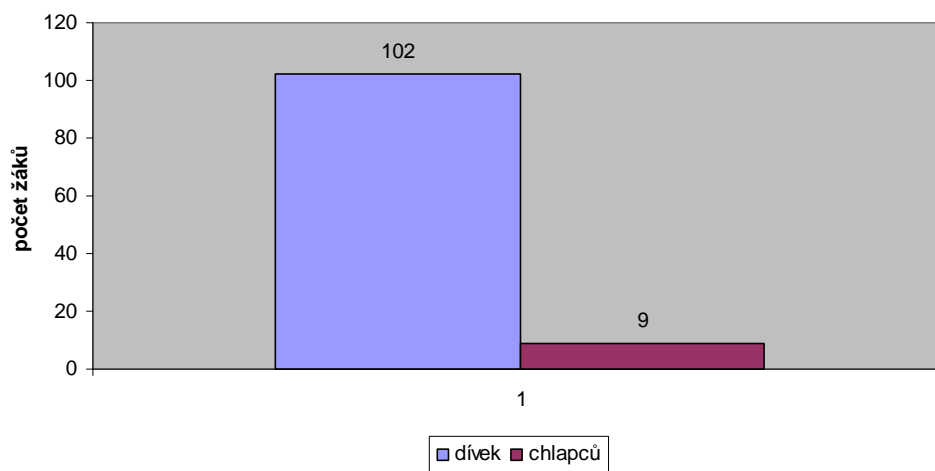
Odpovědi na tyto otázky ukazují na velký zájem žáků o předmět Jezdeckví. Dále na získání vztahu ke koním zejména v dětství a především na kladné ovlivnění vztahu k lidem díky dobrému vztahu ke koním. Z odpovědí je též patrné, že se velká většina žáků setkala s nevhodným zacházením s koňmi.

7. 3. 3 Interpretace

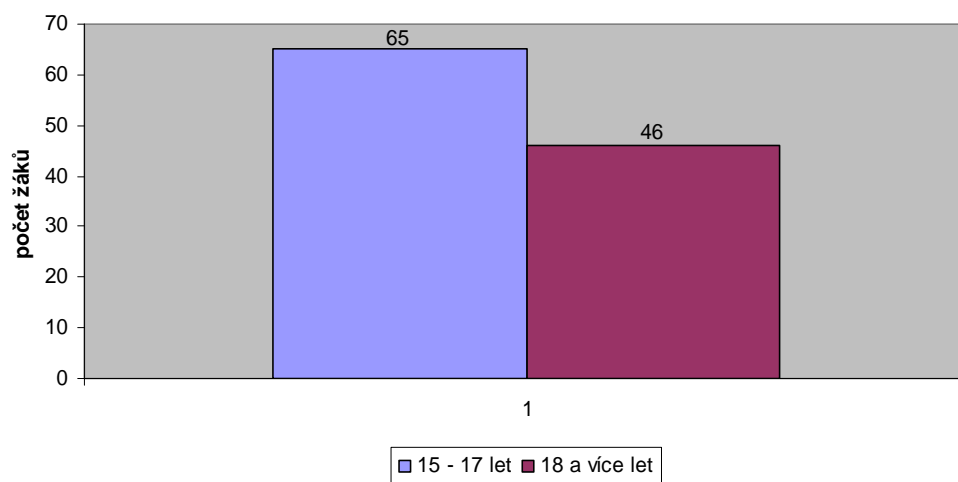
Výuka předmětu Jezdectví a její vliv na formování etických principů

Osloveno 111 respondentů

dívek	102
chlapců	9

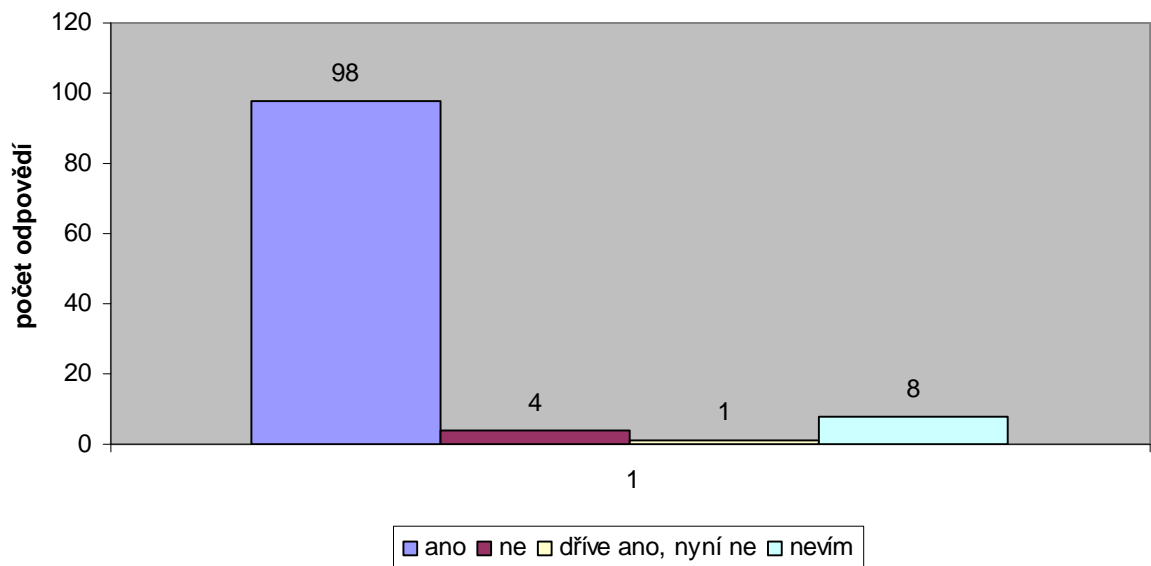

15 - 17 let	65
18 a více let	46

Otázka č. 1: Předmět Jezdeckví pokládám za velmi důležitý

ano	98
ne	4
dříve ano, nyní ne	1
nevím	8

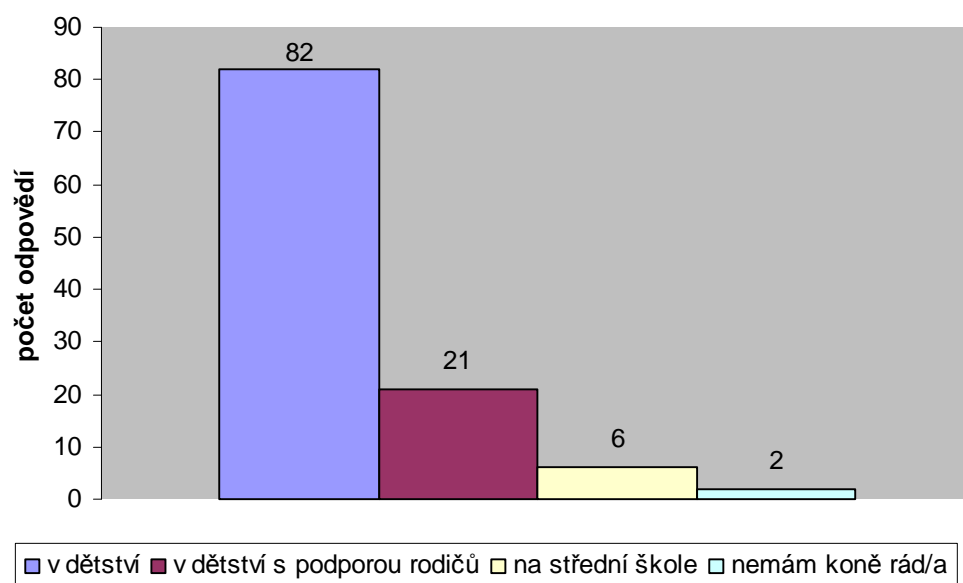

Odpovědi na otázku č. 1 potvrzují hypotézu č. 1, že se žáci na Střední zemědělskou školu v Lanškrouně přihlásili zejména kvůli koním.

Svědčí o tom i fakt, že pokud se např. díky učební praxi stane, že třídě předmět Jezdeckví odpadne, když je to možné, žáci se snaží si výuku nahradit třeba i po vyučování.

Otázka č. 2: Vztah ke koním jsem získal/a:

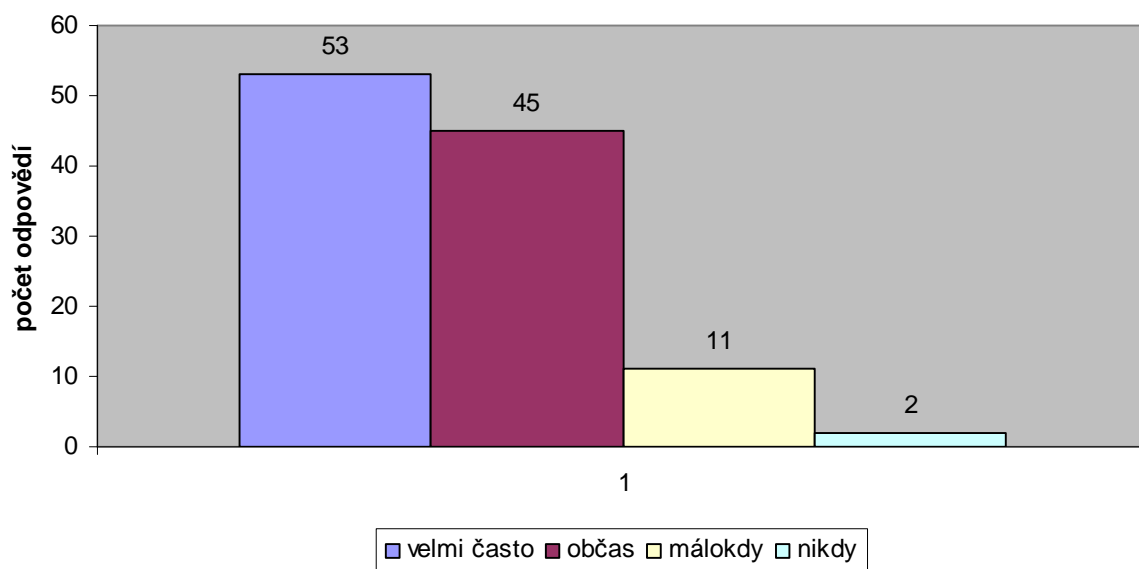
v dětství	82
v dětství s podporou rodičů	21
na střední škole	6
nemám koně rád/a	2

Kladný vztah k přírodě a zvířatům velmi často vzniká již v dětství. Je velmi důležité tento vztah u dětí podporovat a ovlivnit tak i způsob trávení jejich volného času. V dnešní době děti tráví spoustu času u počítače, s virtuálními kamarády. Kladný vztah ke koním je přivede do míst, kde si najdou opravdové přátele.

Otázka č. 3: Informace z výuky mě ovlivňují a rozebírám je se spolužáky

velmi často	53
občas	45
málokdy	11
nikdy	2

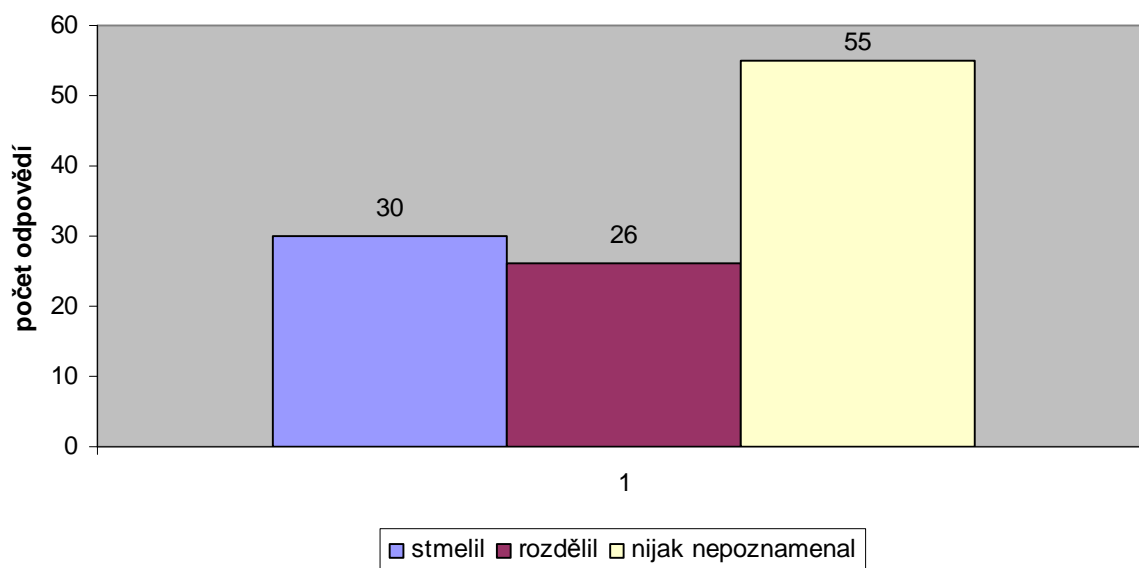

Z převládajících odpovědí na otázku č. 3 je patrné, že žáci jsou výukou předmětu Jezdectví ovlivněni. Své názory mezi sebou diskutují a celkově o problematiku jízdy na koni jeví zájem.

Otázka č. 4: Předmět Jezdeckví kolektiv ve třídě

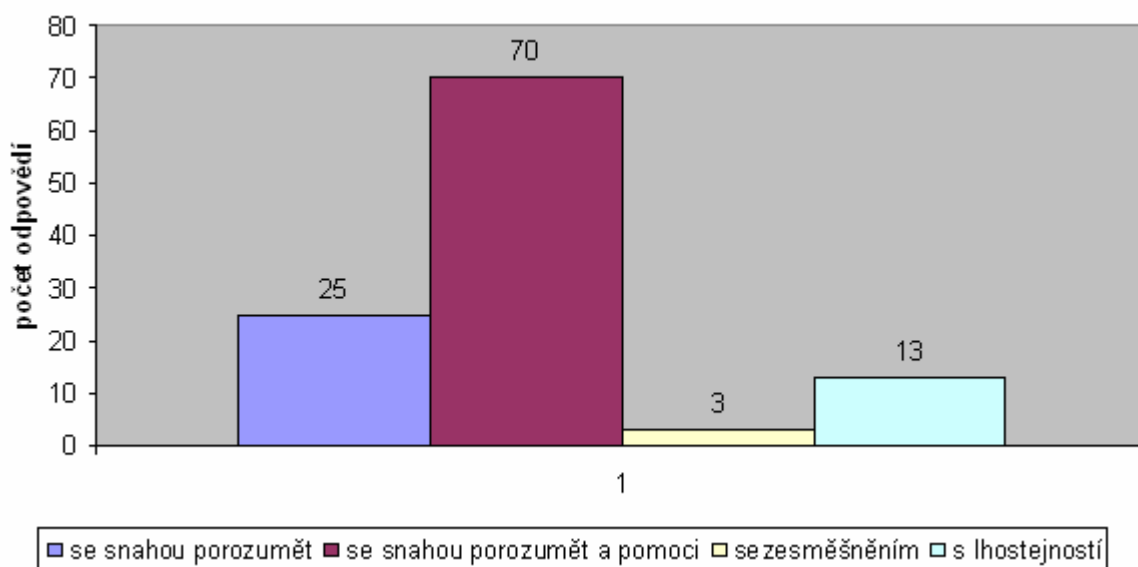
stmelil	30
rozdělil	26
nijak nepoznamenal	55

Odpovědi na otázku č. 4 potvrzují hypotézu č. 4, že předmět Jezdeckví ovlivňuje vzájemné vztahy žáků ve třídě.

Otázka č. 5: Při řešení problémů v předmětu Jezdectví jsem se ze strany spolužáků setkal/a

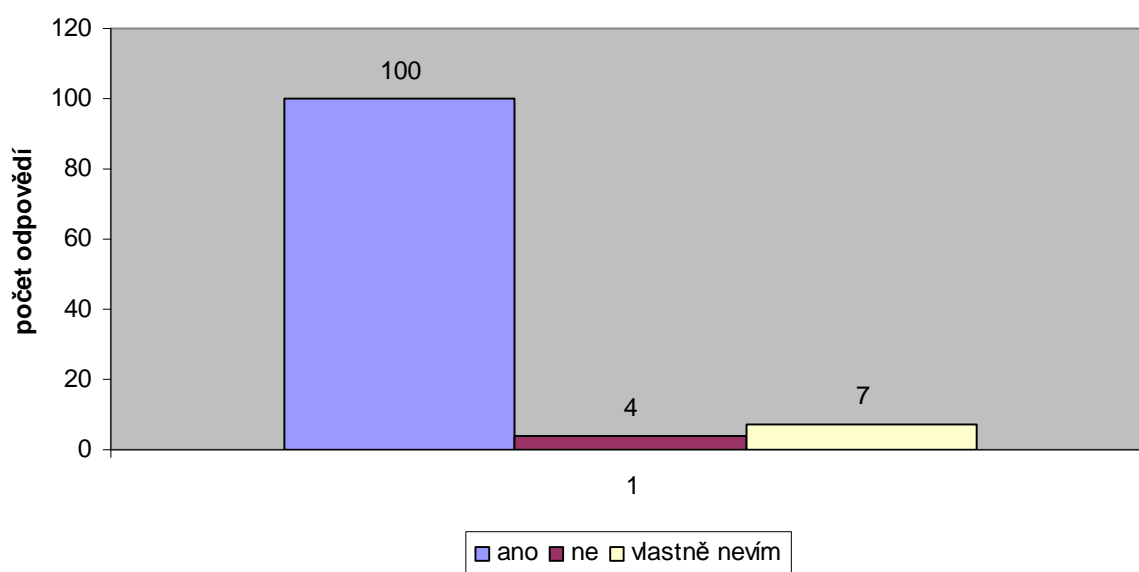
se snahou porozumět	25
se snahou porozumět a pomoci	70
se zesměšněním	3
s lhostejností	13

Odpovědi na otázku č. 5 potvrzují hypotézu č. 4, že předmět Jezdectví ovlivňuje vzájemné vztahy žáků ve třídě. Při řešení problémů může být ze strany spolužáků snaha porozumět a pomoci velkou oporou. Právým opakem je zesměšnění a lhostejnost.

**Otázka č. 6: Na Střední zemědělskou školu v Lanškrouně jsem
šel/šla především kvůli koním**

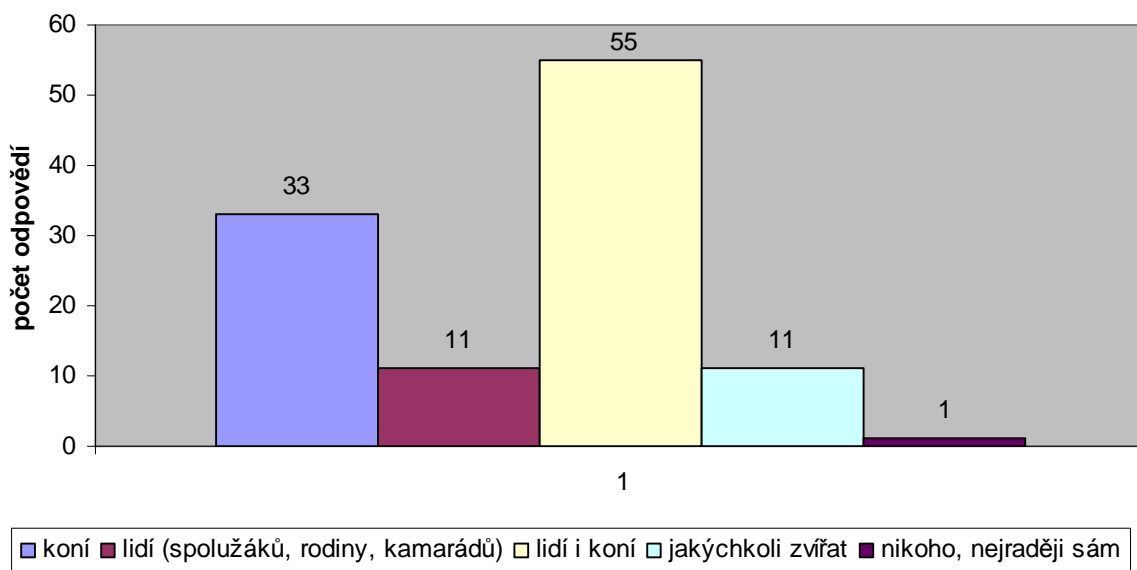
ano	100
ne	4
vlastně nevím	7

Výsledné odpovědi na otázku č. 1 potvrzují hypotézu č. 1, že se žáci na Střední zemědělskou školu v Lanškrouně přihlásili zejména kvůli koním.

Otázka č. 7: Svůj volný čas trávím rád/a v blízkosti

koní	33
lidí (spolužáků, rodiny, kamarádů)	11
lidí i koní	55
jakýchkoli zvířat	11
nikoho, nejraději sám	1

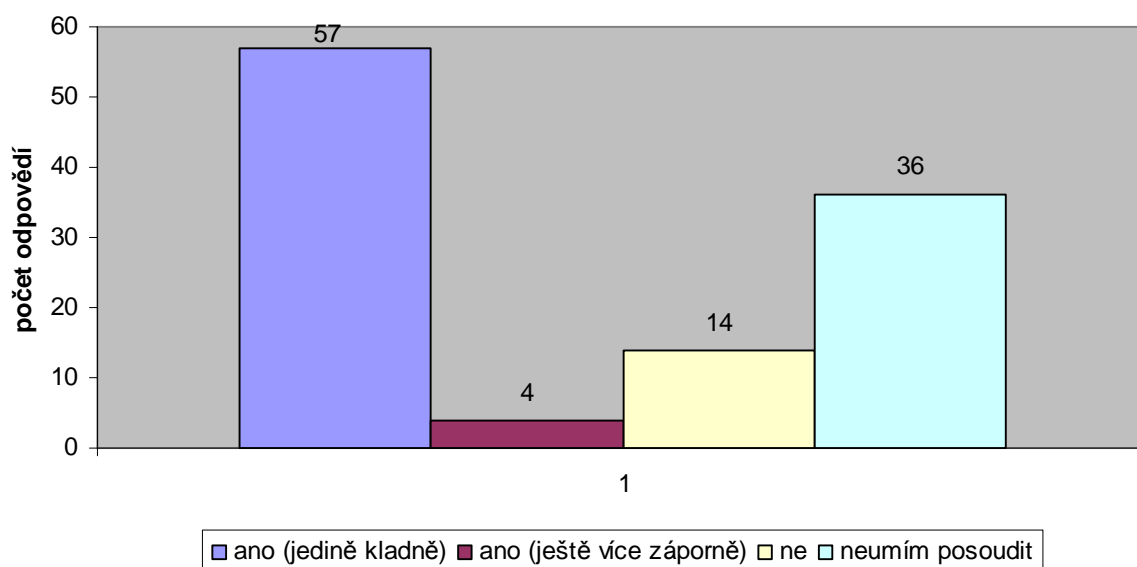

Odpovědi na otázku č. 7 potvrzují hypotézu č. 2, že žáci tráví čas u koní i mimo výuku, ve svém volném čase.

Svědčí o tom i velký zájem žáků o zájmovou činnost, která u koní probíhá každý den po vyučování. V těchto zájmových činnostech na koních jezdí nebo je zapřahají do vozu či do kočáru. Hodiny, které stráví ježděním, si žáci následně odpracovávají ve stáji. Pomáhají s ošetřováním koní a vštěpují si tak, jak je péče o koně důležitá

Otázka č. 8: Můj dobrý vztah ke koním ovlivňuje i můj dobrý vztah k lidem

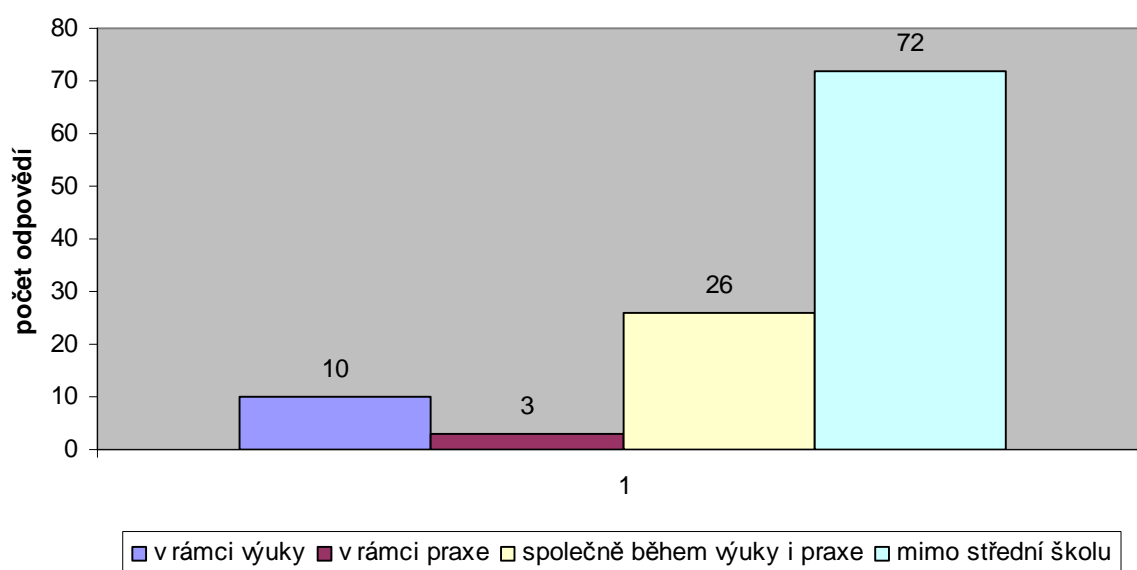
ano (jedině kladně)	57
ano (ještě více záporně)	4
ne	14
neumím posoudit	36

Odpovědi na otázku č. 8 potvrzují hypotézu č. 5, že dobrý vztah ke koním ovlivňuje i dobrý vztah k lidem.

Otázka č. 9: Informace o vhodném chování ke koním jsem získal/a

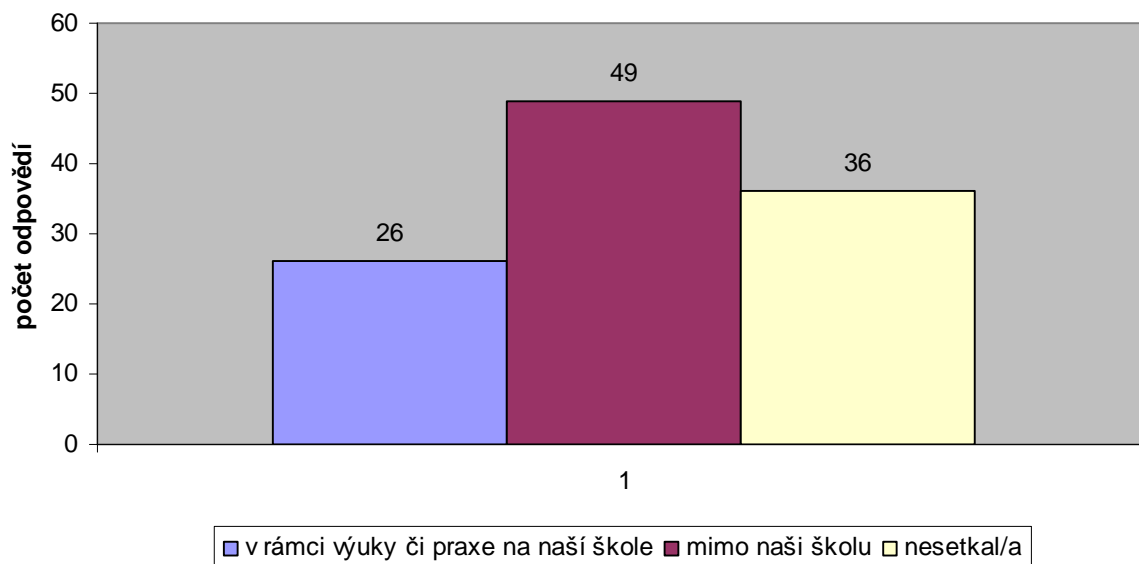
v rámci výuky	10
v rámci praxe	3
společně během výuky i praxe	26
mimo střední školu	72

Otázka č. 9 souvisí s otázkou č. 2. V té největší počet žáků uvedl získání vztahu ke koním v dětství. Z převažujících odpovědí na otázku č. 9 vyplývá, že o vhodném chování ke koním byli žáci informováni mimo střední školu. Dá se předpokládat, že již od dětství byly žákům vštěpovány zásady vhodného chování ke koním.

Otázka č. 10: Setkal/a jsem se s nevhodným zacházením s koňmi

v rámci výuky či praxe na naší škole	26
mimo naši školu	49
nesetkal/a	36

Odpovědi na otázku č. 10 potvrzují hypotézu č. 3, že se žáci setkali s nevhodným zacházením s koňmi.

8 žáků uvádí za příklad nevhodného zacházení s koňmi, se kterým se setkali:

- špatné podmínky pro ustájení (malý prostor, špatná teplota ve stáji, uvazování koní na řetěz)
- nevhodné krmění a s tím související podvýživu koní
- celkové zanedbání péče o koně

2 žáci uvádějí za příklad nevhodného zacházení s koňmi, se kterými se setkali:

- jízdu na koni, který není zdravotně v pořádku

8 žáků uvádí za příklad nevhodného zacházení s koňmi, se kterým se setkali:

- hrubé zacházení, bití, ubližování jak psychické tak fyzické
- přehnané tresty za neposlušnost
- nepřiměřené nároky na koně
- barování

Obr. č. 29: Vztah člověka a koně, autor: H. Randáková

Závěr

Cílem práce bylo zjistit, zda vztah žáků ke koním ovlivňuje i vztah žáků k sobě navzájem a s tím související mezilidské vztahy. Práce vycházela z historického rozboru vztahu člověka a koně, významu využití koní jak v minulosti tak v současnosti a ze základů etiky. Dále se zabývala předmětem Jezdeckví, zejména jeho vlivem na chování žáků a formování jejich morálky.

Vztah člověka a koně se během historie měnil. Nejprve byl kuň pro člověka zdrojem obživy. Později se využíval v boji, k práci, poté i jako společník. To co ale zůstalo nezměněno je, že tohoto ušlechtilého zvířete si lidé vážili, cenili si ho a milují ho dodnes. Moderní civilizace má negativní dopad na psychiku člověka. Kontakt se zvířaty je jednou z forem návratu k přírodě. Vzrůstající zájem o koně a jezdecký sport je toho důkazem.

Rozbor problematiky ukázal, že předmět Jezdeckví patří u žáků Střední zemědělské školy v Lanškrouně k nejoblíbenějším. V plné míře se tak potvrdila hypotéza, že se žáci na Střední zemědělskou školu v Lanškrouně přihlásili zejména proto, že chtějí pracovat s koňmi. Ve výuce předmětu Jezdeckví se žáci učí správně koně ošetřovat, znát jeho potřeby a respektovat je. Při problémech vzniklých ve výuce tohoto předmětu se žáci vzájemně podporují a pomáhají si. Tím se prohlubují vztahy žáků navzájem. Rozvíjí se tak jejich morální vlastnosti, empatie, svědomí, ale i cit pro spravedlnost. Předmět vede žáky k odpovědnosti vůči svěřenému koni, ale i k ostatním spolužákům. Učí se předvídat možné riziko a předcházet tak úrazům. Často o výuce diskutují, sdělují si vlastní názory a konfrontují je mezi sebou. Potvrdila se hypotéza, že předmět Jezdeckví ovlivňuje vzájemné vztahy žáků ve třídě a že dobrý vztah žáků ke koním kladně ovlivňuje i jejich vztah k lidem.

Rozbor dále ukázal, že v blízkosti koní tráví žáci i svůj volný čas. Navazují tak nová přátelství s lidmi, kteří se při práci u koní pohybují. Potvrdila se hypotéza, že žáci čas u koní tráví i mimo výuku. Ve společnosti koní chodí do přírody, na vyjížděky do lesů, polí a luk. V porovnání s trávením času u počítače nebo televize, je jízda na koni na jednu stranu osvobozující od starostí, na druhou stranu obohacující o zážitky spojené s přírodou, blízkými lidmi a krásnými ušlechtilými zvířaty.

Při rozboru otázky týkající se nevhodného zacházení s koňmi vyšlo najevo, že velká část žáků má s tímto zkušenost. Ve společnosti je spousta násilí a hrubosti. Lidé mezi sebou válčí a vynalézají stále modernější a účinnější zbraně. Cílem nás všech by mělo být takovému chování předcházet a eliminovat ho. Říká se, že to, jak se chováme ke zvířatům je jen odrazem toho, jak se chováme k lidem. Právě zlepšení vztahu lidí k přírodě, ke zvířatům, ale i k sobě navzájem by mohlo být správným řešením.

Seznam použité literatury

ADAMOVIČ, L. – DUDÁK, V. – VENTURA, V. *Základy filosofie*. Praha: Fortuna, 1995. ISBN 80-7168-221-7.

ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-111-3.

BERAN, A. *S respektem!: ohleduplné gymnastické výcvikové metody*. Brázda, s. r. o., 2009. ISBN 978-80-209-0370-9.

DALAJLAMA. *Etika pro nové milénium*. Praha: Pragma, 2000. ISBN 80-7205-788-X.

DE VITO, J. *Základy mezilidské komunikace*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2008. ISBN 80-2472-018-3.

DUŠEK, J. *Kůň ve službách člověka*. Praha: Apros, 1995. ISBN 80-901100-6-1.

DUŠEK, J. a kol. *Chov koní v Československu*. Praha: Brázda, 1992. ISBN 80-209-0168-X.

EDWARDS, E. *Velká kniha o koních*. Bratislava: Gemini, 1992. ISBN 80-85265-36-2.

HEMPFLING, K. *Poznej svého koně*. Praha: Brázda, 2004. ISBN 80-209-0330-5.

HLADÍK, J. *Společenské vědy v kostce*. Havlíčkův Brod: Fragment, 1996. ISBN 80-7200-044-6.

Kolektiv autorů. *Koně: Velká kniha o chovu a výcviku koní*. Praha: Cesty, 1995. ISBN 80-7181-014-2.

KOUBEK, K. *Speciální zootechnika: chov koní*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1958.

KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak zvládat depresi*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2003. ISBN 80-2470-575-3.

MAHLER, Z. *Člověk a kůň*. České Budějovice: Dona, 1995. ISBN 80-85463-52-0.

MIKULÁŠTÍK, M. *Komunikační dovednosti v praxi*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2003. ISBN 80-2470-650-4.

MISAŘ, D. *Vývoj chovu koní v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. Praha: Brázda, 2011. ISBN 978-80-209-0383-9.

OWEN, R. – BULLOCK, J. *Jezdectví*. Praha: Aventinum, 1991. ISBN 80-85277-13-1.

SCHÖFFMANN, B. *Stupnice vzdělání koně*. Brázda, s. r. o., 2006. ISBN 80-209-0343-7.

Internetové zdroje

Etické zásady přítele koní [on-line]. [cit. 2011-01-13]. Dostupné z

<http://jizdarnalitobor.wbs.cz/Dokumenty/Eticke_zasady_pritele_koni.pdf l>

Hiporehabilitace [on-line]. [cit. 2011-01-13]. Dostupné z <<http://www.hiporehabilitace-cr.cz/>>

Hipoterapie [on-line]. 28. 8. 2003. [cit. 2011-02-13]. Dostupné z

<<http://www.ereska.cz/clanky/hipoterapie.html>>

Oficiální stránky českého olympijského výboru [on-line]. [cit. 2011-02-05]. Dostupné z

<<http://www.olympic.cz/cz/sporty/844/historie>>

Pravidla ČJF o. s. 2011, všeobecná pravidla [on-line]. [cit. 2011-03-25]. Dostupné z

<http://www.cjf.cz/dokumenty/Pravidla/2011/Vseobecna_2011.pdf>

Psychologie [on-line]. [cit. 2011-04-04]. Dostupné z

<<http://psychologie.studentske.cz/2009/07/54-vztahy-mezi-lidmi.html>>

SOUZ Kladruby nad Labem [on-line]. [cit. 2011-02-25]. Dostupné z <[http://www.souz-](http://www.souz-kladruby.cz/modules.php4?name=Encyclopedia&op=list_content&eid=4)

[kladruby.cz/modules.php4?name=Encyclopedia&op=list_content&eid=4](http://www.souz-kladruby.cz/modules.php4?name=Encyclopedia&op=list_content&eid=4)>

Střední škola dostihového sportu a jezdeckví [on-line]. [cit. 2011-03-17]. Dostupné z

<<http://www.sou-chuchle.cz/>>

SVOBODA, Petr. *Vztah lidí a koní v proměnách doby* [on-line]. 01.01.2010 [cit. 2011-03-

04]. Dostupné z <<http://www.ifauna.cz/clanek/kone/vztah-lidi-a-koni-v-promenach-doby/4592/>>

ŠOPÍKOVÁ, I. – BENDA J. *Výcvik koní* [on-line]. [cit. 2011-04-05]. Dostupné z

<<http://www.vycvikkoni.freepage.cz/uvodni-stranka/>>

Španělská jezdecká škola [on-line]. [cit. 2011-03-21]. Dostupné z

<<http://www.konicci.cz/clanky/vzdelavani-98/spanelska-jezdecka-skola-3806/>>

Španělská jezdecká škola ve Vídni [on-line]. [cit. 2011-02-15]. Dostupné z

<<http://blogmoravaka.blogspot.com/2009/04/spanelska-jezdecka-skola-ve-vidni.html>>

TOKAROVÁ, Věnceslava. *Rovnováha ve vztazích mezi lidmi* [on-line]. [cit. 2011-04-04].

Dostupné z <<http://www.vira.cz/Texty/Knihovna/Rovnovaha-ve-vztazich-mezi-lidmi-Venceslava-Tokarova.html>>

Zákon č. 246/1992 sb. ze dne 21. 11. 2008 na ochranu zvířat proti týrání [on-line]. [cit.

2011-03-25]. Dostupné z <<http://csth.teraristika.cz/csth/zakon246.htm>>

Seznam příloh

Příloha č. 1

Dotazník

Třetím rokem studuji na IVP ČZU v Praze. Závěrečnou bakalářskou práci píší na téma: Výuka předmětu JEZDECTVÍ a její vliv na formování etických principů.

Žádám vás o vyplnění dotazníku, který bude sloužit pouze pro účely této práce.

o chlapec

o dívka

o 15 – 17 let

o 18 a více let

1. Předmět jezdeckví pokládám za velmi důležitý

a) ano

b) ne

c) nevím

2. Vztah ke koním jsem získal/a

a) v dětství

b) v dětství s podporou rodičů

c) na střední škole

d) nemám koně rád/a

3. Informace z výuky mě ovlivňují a rozebírám je se spolužáky

a) velmi často

b) občas

c) málokdy

d) nikdy

4. Předmět jezdeckví kolektiv ve třídě:

a) stmelil

b) rozdělil

c) nijak nepoznamenal

5. Při řešení problémů v předmětu jezdeckví jsem se ze strany spolužáků setkal/a:

a) se snahou porozumět

b) se snahou porozumět a pomoci

c) se zesměšněním

d) s lhostejností

6. Na Střední zemědělskou školu v Lanškrouně jsem šel/šla především kvůli koním.

a) ano

b) ne

c) vlastně nevím

7. Svůj volný čas trávím rád/a v blízkosti

- a) koní
- b) lidí (spolužáků, rodiny, kamarádů)
- c) lidí i koní
- d) jakýchkoli zvířat
- e) nikoho (nejraději sám/a)

8. Můj dobrý vztah ke koním ovlivňuje i můj vztah k lidem

- a) ano (jedině kladně)
- b) ano (ještě více záporně)
- c) ne
- d) neumím posoudit

9. Informace o vhodném chování ke koním jsem získal/a

- a) v rámci výuky
- b) v rámci praxe
- c) společně během výuky i praxe
- d) mimo střední školu

10. Setkala jsem se s nevhodným zacházením s koňmi

- a) v rámci výuky či praxe na naší škole
- b) mimo naší školu
- c) nesetkal/a

Pokud ano, popiš konkrétně.

Příloha č. 2

Seznam vyobrazení

Obr. č. 1: Člověk a kůň, autor: Hana Randáková

Obr. č. 2, 3: Kresba koně v jeskyni, zdroj:

<http://www.google.com/images?hl=cs&source=hp&biw=1280&bih=583&q=kresby+kon%C3%AD+v+jeskyni&gbv=2&aq=f&aqi=&aql=&oq>

Obr. č. 4: Indián na koni, zdroj:

<http://www.google.com/images?hl=cs&biw=1280&bih=583&gbv=2&tbm=isch&sa=1&q=indi%C3%A1n+na+koni&aq=f&aqi=g1&aql=&oq>

Obr. č. 5: Kyrýsník, autor: Petr Zeman, zdroj: <http://www.militaria.cz/cz/clanky/valky-a-valecnici//jezdectvo.html>

Obr. č. 6: Rytíř, autor: Petr Zeman, zdroj: <http://www.militaria.cz/cz/clanky/valky-a-valecnici//jezdectvo.html>

Obr. č. 7: Dragoun, autor: Petr Zeman, zdroj: <http://www.militaria.cz/cz/clanky/valky-a-valecnici//jezdectvo.html>

Obr. č. 8: Koňka, zdroj:

<http://www.google.com/images?hl=cs&biw=1280&bih=583&gbv=2&tbn=isch&sa=1&q=ko%C5%88ka&aq=f&aqi=g1&aql=f&oq>

Obr. č. 9, 10: Koně při práci, zdroj:

<http://www.google.com/images?hl=cs&biw=1280&bih=583&gbv=2&tbn=isch&sa=1&q=kon%C4%9B+p%C5%99i+pr%C3%A1ci+v+lese&aq=f&aqi=&aql=&oq>

Obr. č. 11: Pony express, autor: John Hampton, zdroj:

<http://www.google.com/images?hl=cs&biw=1280&bih=583&gbv=2&tbn=isch&sa=1&q=pony+express&aq=0s&aqi=g-s1&aql=f&oq=pony+e>

Obr. č. 12: Kovboj, autor: John Hampton, zdroj:

<http://www.heritageonlinegallery.com/imagespaintings/Hampton-RidingPoint.jpg>

Obr. č. 13: Socha sv. Václava, zdroj:

<http://www.heritageonlinegallery.com/imagespaintings/Hampton-RidingPoint.jpg>

Obr. č. 14: Napoleon Bonaparte, zdroj:

<http://www.google.com/images?hl=cs&biw=1280&bih=583&gbv=2&tbn=isch&sa=1&q=napoleon+bonaparte&aq=1&aqi=g10&aql=f&oq=Napoleo>

Obr. č. 15: Jezdec na koni v přírodě, zdroj:

<http://www.google.com/images?hl=cs&gbv=2&biw=1280&bih=583&tbn=isch&sa=1&q=k%C5%AF%C5%88&aq=f&aqi=g10&aql=&oq>

Obr. č. 16, 17: Hipoterapie, zdroj:

<http://www.google.com/images?hl=cs&biw=1280&bih=583&gbv=2&tbn=isch&sa=1&q=hipoterapie&aq=0&aqi=g5g-s1g4&aql=f&oq=hipo>

Obr. č. 18: Paravoltiž, zdroj: <http://verunkasramkova.webnode.cz/news/paravoltiz-gymnastika-na-koni/>

Obr. č. 19: Koně na pastvině, autor: Hana Randáková

Obr. č. 20: Nevhodná péče, zdroj:

<http://www.google.com/images?hl=cs&gbv=2&biw=1280&bih=583&tbn=isch&sa=1&q=t%C3%BDr%C3%A1n%C3%AD+kon%C3%AD&aq=f&aqi=g1&aql=&oq>

Obr. č. 21: Rollkur, zdroj:

<http://www.google.com/images?hl=cs&source=hp&biw=1280&bih=583&q=rollkur&gbv=2&aq=0&aqi=g1&aql=f&oq=rollk>

Obr. č. 22: Přirozená komunikace s koněm, zdroj:

<http://www.google.com/images?hl=cs&biw=1280&bih=583&gbv=2&tbn=isch&aq=f&aqi=g1&oq=&q=p%C5%99irozen%C3%A1%20komunikace>

Obr. č. 23: Dragounský pluk, zdroj: <http://brannamoc1938garda.webnode.cz/mirovy-stav/organizacni-struktura-pozemnich-jednotek/slozeni-jezdeckych-jednotek-1938/>

Obr. č. 24, 25: Španělská jezdecká škola, zdroj:

<http://www.google.com/images?hl=cs&biw=1280&bih=583&gbv=2&tbn=isch&sa=1&q=jezdeck%C3%A1+%C5%A1kola+ve+V%C3%ADdni&aq=f&aqi=&aql=&oq>

Obr. č. 26: Jezdec na koni, autor: Hana Randáková

Obr. č. 27: Příchod na hodinu Jezdectví, autor: Hana Randáková

Obr. č. 28: Výuka předmětu Jezdectví, autor: Hana Randáková

Obr. č. 29: Vztah člověka a koně, autor: Hana Randáková